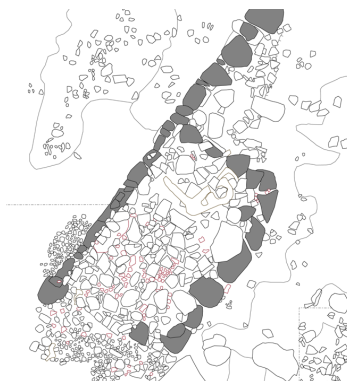

ESPOO, ESPOONKARTANO, MANKBYN KYLÄTONTTI

KAIVAUSKERTOMUS

Georg Haggrén, Maija Holappa, Hanna Kivikero, Tarja Knuutinen,
Ville-Martti Rohiola, Ulrika Rosendahl, Tanja Rönkkö, Anna-Maria Salonen,
Jenni Siltainsuu & Elina Terävä

2008

Kulttuurien tutkimuksen laitos,
Arkeologia, Helsingin yliopisto

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Tutkimuskohde:	Espoo, Espoonkartano, Mankbyn kylätontti
Tutkimuksen laatu:	Kaivaus
MJ-tyyppi:	Asuinpaikka
Tyyppin rakenne:	Kylätontti
Kohteen ajoitus:	Varhaismetallikausi–1500-luku AD
Varhaisin maininta:	1519. Vuoden 1540 maakirjassa kylässä oli 8 taloa (KA 2948).
Vanhimmat kartat:	1779, 1832
Peruskartta:	2032 12 Espoo
Yhtenäiskoordinaatit:	p 6677 959 – 6678 171, i 3365 861 –3 365 951, z 10 – 30
Rekisterikylä:	Espoon kartano eli Esbogård (alkujaan Mankby)
Kiinteistötunnus:	04940800010398
Maanomistaja:	Esbogård Ab – Espoonkartano Oy
Osoite:	Kuninkaankartanontie 31, 02780 Espoo
Tutkimuslaitos:	Helsingin Yliopisto (HY), Kulttuurien tutkimuksen laitos, Arkeologia yhteistyössä Espoon kaupunginmuseon (EKM) kanssa
Kenttätyönjohtaja:	FT, dos. Georg Haggrén
Piirtäjä:	HuK Maija Holappa
Tutkijat:	HuK Tarja Knuutinen, Hanna Kivikero, Ville-Martti Rohiola, Anna-Maria Salonen, Elina Terävä, Riikka Tevali (HY), FM Ulrika Rosendahl (EKM)
Kenttätöaika:	12.5.– 2.7.2008
Tutkimusalueen laajuus:	190 m ²
Tutkimuskustannukset:	95 000 € (Espoon kaupunki) ja 5000 € (YIT-rakennus Oyj)
Esinelöydöt:	KM 2009044: 1–1407, KM Rahakammio 2009044: 1–3
Digikuvat:	1–172
Aikaisemmat tutkimukset:	1. Matti Huurre: Espoon muinaisjäännösinventointi, 1962 (MV/AO) 2. Teija Nurminen: Keskiaikaisten kylämäkien inventointi 2000, Espoon kaupunginmuseo (EKM) (Kohteen paikannus korjattu 2004.) 3. Ulrika Rosendahl: Espoo, Espoonkartano/Mankby. Keski-aikaisen kylätonttialueen koekaivaus 2003. (MV/RHOA) 4. Georg Haggrén ja Jaakko Latikka: Espoo, Espoonkartanon alueen historiallisen ajan muinaisjäännösten inventointi 2004. (MV/RHOA) 5. Georg Haggrén, Maija Holappa, Tarja Knuutinen, Olli Kunnas, Tero Pitkänen & Ulrika Rosendahl: Espoo, Espoonkartano, Mankbyn kylätontti. Kartoitus ja koekaivaus 2007 (HY/Arkeologia)
Alkuperäisen kaivauskertomuksen säilytyspaikka:	Museovirasto, Rakennushistorian osaston arkisto (MV/RHOA), Kulttuuritalo, Helsinki
Kaivauskertomuksen kopiot:	Helsingin Yliopisto, Kulttuurien tutkimuksen laitos, Arkeologia, Museoviraston Arkeologian osaston arkisto (MV/AOA), Espoon kaupunginmuseo (EKM), Esbo gårds arkiv, YIT-rakennus oyj
Sivumäärä:	32

ESPOO, ESPOONKARTANO, MANKBYN KYLÄTONTTI

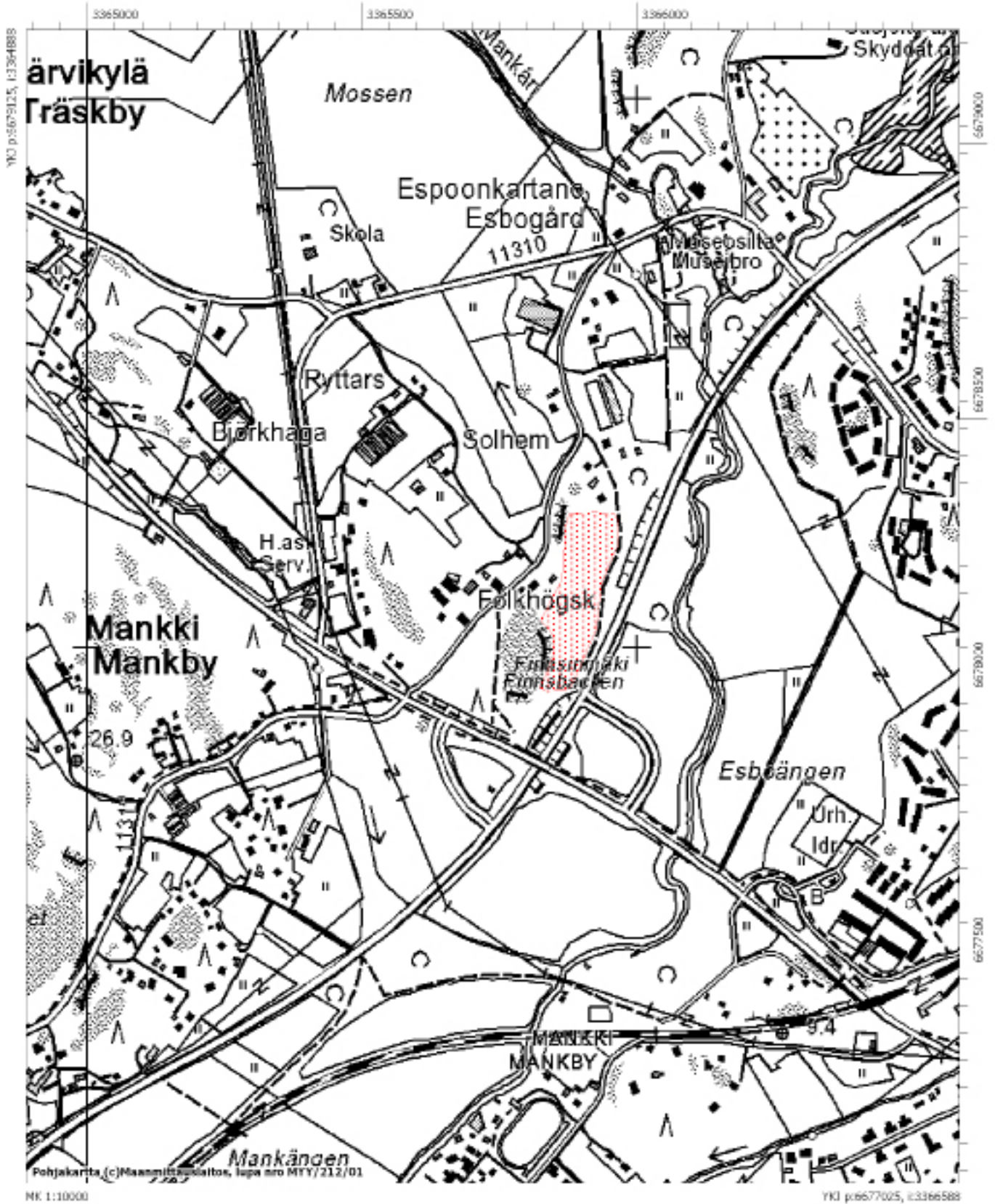
Espon Mankby oli suurehko keskiaikainen kylä, jonka asukkaat joutuivat vuonna 1556 väistymään kylän maille perustetun Espoon kuninkaankartanon tieltä. Mankbyssä oli keskiajalla ollut kahdeksan taloa. Sen kylätontti autioitui kokonaan 1500-luvun jälkipuolella ja jopa tonttimaan sijainti unohdettiin vuosisatojen kuluessa. Se löytyi uudelleen vasta Espoonkartanon alueen arkeologisessa inventoinnissa keväällä 2004.

Espon 550-vuotisjuhlavuoteen liittyen Mankbyssä järjestettiin laajat tutkimuskaivaukset kesällä 2008. Ne liittyivät Espoon kaupunginmuseon juhlavuoden näyttelyyn. Mankbyssä oli jo vuonna 2007 tehty muinaisjäännösten kartoitus- ja mittausdokumentointi sekä arkeologinen koekaivaus.

Kesällä 2008 Mankbyssä avattiin neljä kaivausaluetta (alueet 8–11). Kahden laajan alueen avulla tutkittiin kahta 1400–1500-luvuille ajoittuvaa rakennuksen perustusta. Kahden pienemmän alueen avulla selvitettiin kylätonttialueella olevaa painannetta ja maatutkan avulla havaittua rakennetta. Painanne osoittautui täytetyksi kuopaksi, luultavasti kaivoksi. Maatutkahavainto varmistui puolestaan uuninperustukseksi. Kaivauksissa tutkittiin myös keskiaikaisperäistä tieuraa sekä yllättäen löytynyttä muinaispeltoa. Kylätonttialueelle suunnitellaan arkeologista puistoa, minkä vuoksi kaivauksissa vältettiin ehjien rakenteiden purkamista. Kaivausalueiden laajuus oli yhteensä 190 m², mutta niitä ei kaivettu pohjaan asti vaan tutkimuksia jatketaan vuonna 2009.

Kylätontilta löytyi neljän aiemmin tuntemattoman rakennuksen perustukset, joten rakennuksiksi tulkittuja rakenteita on nyt yhteensä 21.

Kaivauksilta löytyi runsaasti lähinnä myöhäiskeskiajalle ja 1500-luvulle ajoittuvaa esineistöä mm. erilaisia rautaesineitä ja muita metalleja, puna- ja kivisavikeramiikkaa sekä muutamia taso- ja astialasin paloja. Maaperässä on säilynyt myös runsaasti luuaineistoa. Lisäksi löytöjen joukossa on varhaismetallikautiseen asutusvaiheeseen liittyvää keramiikkaa.

SISÄLLYS

1. Johdanto	6
2. Mankbyn kylä	7
3. Tutkimusmenetelmät	8
4. Maatutkaluotaus	10
5. Inventointihavainnot	11
6. Kaivausalueet	11
Alue 8	11
Alue 9	16
Alue 10	19
Alue 11	20
7. Löydöt	22
8. Luulöydöt	28
9. Yhteenveto	29
Lähteet	31

Liite 1 Digikuvaluettelo

Liite 2 Kuvataulut

Liite 3 Yksikkö- ja rakenneluettelo

Liite 4 Löytöluettelo

Liite 5 Osteologinen raportti

Liite 6 Makrofossiiliraportti

Liite 7 Karttaluettelo

Kartat 1-22

1. JOHDANTO

Espoon kaupunginmuseo aloitti jo 1990-luvulla Keskiaika-projektin, jonka yhtenä tavoitteena oli koota keskiaikaiset kylätontit paikkatietokantaan. Projektissa paikannettiin nykyisen Espoon kaupungin alueelta lähes 70 tonttia (Lindholm 2002; EKM: Keskiaikaiset kylät -tietokanta). Tämän jälkeen kylätonteilla on tarvittaessa tehty arkeologisia pelastuskaivauksia, joissa on tutkittu rakentamisen vuoksi uhattuja kohteita.

Keskiaika-projektin jälkeen on pyritty tarkentaviin ja täydentäviin inventointeihin. Espoonkartanon alueella tehtiin vuonna 2004 laaja inventointi, jossa selvitettiin erikseen esihistorialliset (Jansson & Latikka 2004) ja historialliset muinaisjäännökset (Haggrén & Latikka 2004) sekä rakennuskulttuuri (Wager 2004). Inventoinnin tilaajina olivat YIT-rakennus Oyj ja Esbo Gård ab ja sen toteuttamisesta vastasi Museoviraston rakennushistorian osasto. Tilaajien tavoitteena oli kerätä alueesta laadukas inventointiaineisto, jota voitaisiin jatkossa käyttää Espoonkartanon alueen kehittämisen suunnittelussa.

Kevään 2004 inventoinnissa löytyivät sekä Esbobyntä että Mankbyn keskiaikaiset kylätontit, joita ei aiemmin ollut onnistuttu paikantamaan. Keväällä 2004 löytynyt Mankbyn tontti osoittautui poikkeuksellisen hyvin säilyneeksi muinaisjäännösalueeksi. Tältä noin 50 x 120 m kokoiselta alueelta paljastui mm. 17 rakennuksen uuni, kivijalkaa tai lattiakiveystä, joiden välissä sijaitsevilla tasanteilla on todennäköisesti sijainnut useita muita rakennuksia.

Mankbyn tonttimaata sijaitsee paikalla, jossa ei ole rakennuspaineita eikä tarvetta pelastuskaivauksiin. Poikkeuksellisen hyvin säilynyt kohde soveltuu hyvin jopa nähtävyydeksi. Se voidaan liittää osaksi läheisen Espoon kartanon kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita ja nähtävyyksiä. Syksyllä 2008 Espoon kaupunginmuseossa aloitettiin suunnittelu, jonka tavoitteena on rakentaa Mankbyn alueelle arkeologinen puisto.

Kun Espoon kaupungin 550-vuotisjuhlavuosi 2008 alkoi lähestyä, Espoon kaupunginmuseo valitsi juhlavuoden päänäyttelylle keskiaikaan painottuvan teeman "Kylä – keskiaikaa Itämeren rannalla" (29.4.2008 – 23.2.2009). Näyttelyyn liittyen museo päätti tutkia kaupungin parhaiten säilynyttä kylätonttia, Mankbytä. Vuoden 2008 tutkimuskaivausten suunnittelua varten museo tilasi keväällä 2007 Helsingin yliopiston arkeologian oppiaineelta Mankbyn kylätontin kartoituksen ja koekaivauksen. Vuoden 2007 kartoituksessa laadittiin alueelta tarkka yleiskartta. Samaan aikaan tehdyssä koekaivauksessa saatiin pohjatietoa rakennusten ajoituksesta ja säilyneisyydestä sekä kulttuurikerrosten paksuudesta. (Haggrén et al 2007.) Vuoden 2007 tulosten pohjalta Mankbyssä suoritettiin laajat tutkimuskaivaukset alkukesällä 2008.

Tutkimukset aloitettiin jo 15.4. maatumkakartoituksella, joka tilattiin Geo Work Oy:ltä. Maatumkalla kartoitettiin laaja alue Mankbyn kylätontin lounaisosasta. Työstä vastasi DI Leevi Koponen. Maatumkalla saatuja tuloksia käytettiin kaivausten suunnittelussa.

Varsinaiset kaivaukset aloitettiin 12.5. ja ne päättyivät 2.7.2008. Tutkimuksista vastasi Helsingin Yliopiston Kulttuurien tutkimuksen laitoksen arkeologian oppiaine yhteistyössä Espoon kaupunginmuseon kanssa. Tutkimuskustannuksista vastasi Espoon kaupunki, joka tilasi tutkimukset 550-vuotisjuhlinsa liittyvänä toimintana. Esbo Gård Ab:n tuki mahdollisti kaivausten järjestämisen sekä mm. sähkön ja vedensaannin Mankbyssä. YIT rakennus Oyj avusti tutkimuksia lainaamalla kaivauksille kaksi parakkia, takymetrin sekä kaivaustarvikkeita.

Kaivausjohtajana Mankbyssä toimi FT Georg Haggrén. Mittausdokumentoinnista vastasi HuK Maija Holappa apunaan HuK Tarja Knuutinen. Mittaukset suoritettiin takymetrillä Espoon kaupungin

pohjakartta-aineistoa ja kiintopisteitä sekä vuoden 2007 mittausdokumentointia hyväksikäyttäen. Mittauksissa käytettiin Espoon kaupungin VVJ-koordinaatistoa. Käytetty korkeusjärjestelmä oli N60. Apulaistutkijoina olivat Maija Holappa ja Tarja Knuutinen, tutkimusapulaisina Hanna Kivikero, Ville Rohiola, Anna-Maria Salonen, Elina Terävä ja Riikka Tevali. Lisäksi harjoittelijana työskenteli Tanja Rönkkö. Espoon kaupunginmuseosta kenttätöiden suunnitteluun ja toteutukseen osallistui FM Ulrika Rosendahl sekä harjoittelijana Jenni Siltainsuu ja Antti Henttu. Kesäkuussa kaivauksilla työskenteli harjoittelijana kahden viikon ajan Krista Saxberg University of Birminghamista.

Tutkimuksissa avattiin yhteensä neljä aluetta, jotka nimettiin alueiksi 8–11. Alueet 1–7 oli tutkittu vuonna 2007. Jokaisen alueen dokumentoinnista vastasi ensisijaisesti yksi tutkimusryhmän jäsen. Tarja Knuutinen vastasi alueesta 8, Anna-Maria Salonen alueesta 9, Jenni Siltainsuu alueesta 10 ja Tanja Rönkkö alueesta 11. Elina Terävä huolehti löytöjen tallettamisesta. Ville Rohiola vastasi näytteenotosta ja Hanna Kivikero osteologisesta kenttätutkimuksesta.

Tutkimusten jälkityöt aloitettiin jo elokuussa 2008 ja ne jatkuivat huhtikuulle 2009. Tanja Rönkkö, Anna-Maria Salonen ja Jenni Siltainsuu suorittivat kaivausten yhteydessä arkeologian opetukseen kuuluvan kenttätyö II-jakson, ja he vastasivat omien alueidensa jälkitöistä. Maija Holappa vastasi mittausdokumentoinnin visualisoinnista. Elina Terävä vastasi löytöjen luetteloinnista ja dokumentoinnista. Tarja Knuutinen vastasi alueen 8 jälkitöistä sekä kuvien numeroinnista ja kuvaluetteloinnin editoinnista raporttia varten. Tutkimusraportin kokoamisesta vastasivat Georg Haggrén ja Tarja Knuutinen. Mia Lempiäinen analysoi makrofossiilinäytteet (Liite 6) ja Hanna Kivikero tutki luuaineiston (Liite 5). Raportin taitosta ja ulkoasusta vastasi Maija Holappa.

Espoon kaupunginmuseo järjesti kaivausten yhteydessä kesäkuussa neljä arkeologista kenttätyökurssia. Kullakin kurssilla oli 8–10 osanottajaa, jotka pääsivät ohjatusti osallistumaan kaivauksiin. Päivittäin kurssilaisille järjestettiin lisäksi 1–2 tuntia opetusta, jossa tutustuttiin arkeologian kenttätutkimusmenetelmiin, Mankbyn muinaisjäännösalueeseen sekä Espoon kartanon alueen historiaan. Kaivauskurssista ja kurssilaisten ohjaamisesta vastasi Ulrika Rosendahl. Kahtena päivänä 19. ja 20.5 kaivauksilla työskenteli opiskelijoita Kauniaisten lukiosta. Kaivaus oli liitetty osaksi lukion lehtori Olli Junkkarin pitämää Suomen historian erikoistumiskurssia.

Mankbyn kaivaukset saivat kesällä 2009 runsaasti huomiota tiedotusvälineissä. Suurimmista lehdistä oman uutisen julkaisi Hufvudstadsbladet (26.6.). Myös Helsingin sanomat uutisoi Mankbyn kaivaukset (3.6.). Länsiväylä-lehti on jo vuodesta 2004 seurannut erityisen aktiivisesti tutkimuksia Mankbyssä ja lehti uutisoi nytkin Mankbyn kaivauksia useaan otteeseen (mm. 4.4, 29.6). Lehdistön ohella paikalla kävi myös radio- ja tv-toimittajia.

2 MANKBYN KYLÄ

Mankbyn kylä muodosti keskiajalla yhdessä Espobyn, Träskbyn ja Nuuksion kanssa Espo bolin eli Espoon verokunnan. Yhteensä siinä oli vuoden 1540 maakirjan mukaan keskiajan lopussa 27 taloa, joista kahdeksan Mankbyssä. Talojen yhteenlaskettu veroluku oli 20 veromarkkaa, josta Mankbyn talojen osuus oli viisi veromarkkaa. Seuraavien vuosien verotuslähteet paljastavat, että Mankbyn taloista vain kuusi oli 1540-luvulla asuttuja kahden ollessa tyhjiillään eli autioina. Ensimmäinen Mankbyn kylää koskeva maininta "maghen buw" löytyy tallinnalaisen porvarin tileistä vuodelta 1519. Kaikkiaan kylässä asui 1500-luvun puolivälissä noin 30 ehtoollisiän saavuttanutta eli yhteensä arviolta 40–50 henkeä. Mankby oli espoolaisittain varsin suuri kylä.¹

Kuningas Kustaa Vaasa antoi vuonna 1556 Helsingin kuninkaankartanon voutina toimineelle Anders

¹ Mankbyn historiasta ks. lähemmin Haggrén & Rosendahl 2008 sekä vuoden 2007 raportti (Haggrén et al 2008).

Korpille käskyn perustaa uusi kuninkaankartano Espooseen. Vouti löysi sopivan paikan Gumbölenjoen alajuoksulta, jossa sijaitsivat Espobyn ja Mankbyn kylät. Asiasta sovittiin ja päätettiin 27.8.1556 Espoon käräjillä. Mankbyn ja Espobyn vanhat talot ja tilukset siirtyivät kruunun omaisuudeksi ja asukkaat saivat vastineeksi maita naapurikylistä. (Ramsay 1924, 263–269, 339–340) Mankbyn asukkaista vain yksi sai jäädä vanhaan kyläänsä, mutta hänkin joutui siirtämään talonsa pois vanhalta tontilta viereiselle mäenharjalle. Talo sai nimekseen isännän mukaan Finns ja myös mäkeä alettiin kutsua Finnsinmäeksi. (Kepsu 2008, 79–80; Lindholm 1999, 13.)

Espoon kuninkaankartano aloitti toimintansa jo syksyllä 1556. Kartanon keskukseksi valittiin Espobyn keskusalue. Vuodelta 1557 on maininta Mankbyn latokartanosta eli navetta-alueesta (KA 3073 s. 79). Pian tämän jälkeen Mankbyn tonttimaan Finnsinmäen itärinteellä, Espoonkartanon viljelemien Mankinpeltojen laidalla hiljeni. Kylän asukkaat olivat muuttaneet pois ja paikka oli kuninkaankartanon kannalta syrjäinen eikä sinne kannattanut pystyttää edes talousrakennuksia. Mankbyn rintapellot ja Finnsinmäen itärinne siirtyivät osaksi Espoon kartanon maita. Vähitellen vuosisatojen kuluessa jopa muisto Mankbyn vanhan kylän paikasta unohtui. (Ks. Haggrén & Latikka 2004; Rosendahl 2003.)

3 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimuksia varten tarvittavat kartta- ja arkistoselvitykset oli tehty jo vuoden 2004 inventoinnin ja vuoden 2007 kartoituksen ja koekaivauksen yhteydessä. Kenttätyöt ja niiden suunnittelu pohjautui Mankbyn kylätontista vuoden 2007 kartoitukseen ja koekaivaukseen (Haggrén & al 2007). Näiden pohjalta valittiin kaksi laajaa ja kaksi pientä kaivausalueita. Tutkimukset keskitettiin kylätontin keskusalueelle ja erityisesti rakennusten 11 ja 13 ympäristöön.

Kenttätyöt Mankbyssä aloitettiin jo 15.4, jolloin kylätontin eteläosassa tehtiin maatulkkakartoitus. Maatulkkakartoituksen tavoitteena oli etsiä maanalaisia rakenteita ja kuoppia sekä selvittää ihmisen muokkaaman kerroksen paksuutta kylätontin alueella. Huhtikuussa tehdyn maatulkkakartoituksen tuloksia käytettiin kesän 2008 kaivausten suunnittelussa.

Vuonna 2004 kylätontin alue oli ollut tiheän puuston ja pensaikon peittämä. Pääosa nuoresta puustosta oli kaadettu keväällä 2007. Vuoden 2008 kenttätyöt Mankbyssä aloitettiin 12.5. Alussa merkittiin maastoon tulevat kaivausalueet ja poistettiin pääosa niillä yhä olleesta puustosta. Kesän 2008 kaivauksissa avattiin neljä tutkimusalueita. Ne nimettiin juoksevasti numeroilla 8, 9, 10 ja 11 – vuoden 2007 kaivausalueet oli nimetty numeroin 1–7. Edellisen vuoden alue 1 jäi alueen 8 sisään. Vastaavasti alue 9 kattoi myös vuoden 2007 alueen 3. Näiden kahden suuren alueen (8 ja 9) tavoitteena oli kaivaa kaksi kokonaista maastossa erottuvaa rakennuksen pohjaa. Alueen 10 tavoitteena oli selvittää kylätontin keskiosassa olevaa kuoppaa. Alue 11 sijoitettiin kohtaan, jossa maatulkkahavainto antoi viitteitä kivirakenteesta.

Kaivauksiin liittyvä mittausdokumentointi toteutettiin takymetrin avulla. Myös kylä-

Yleiskuva Mankbyn kylätontilta. Kuvattu rakennuksen 13 kaakkoiskulmalta pohjoista kohden.

tontin yleiskartoitusta jatkettiin. Espoon kaupungin mittausosastolta oli jo vuonna 2007 saatu tutkimuksissa tarvittavat karttapohja ja kiintopisteet. Vuoden 2008 kaivausalueet ja kaivausten yhteydessä tehdyt havainnot täydennettiin karttapohjalle takymetrin avulla tehdyin maastomittauksin. Mittauksissa käytettiin Espoon kaupungin VVJ-koordinaatistoa. Käytetty korkeusjärjestelmä on N60.

Tutkimusten tavoitteena oli laajojen kaivausalueiden (8 ja 9) avulla tutkia kokonaisuudessaan kahden rakennuksen alue, jotta saataisiin selvitettyä kokonaisten rakennusten rakennetta, rakennushistoriaa ja rakennuspaikan aiempaa maankäyttöä. Tämä on erityisen tärkeätä Mankbyssä, koska paikalle suunnitellaan hoidettua muinaisjäännösaluetta, arkeologista puistoa. Kahden muun kaivausalueen (10 ja 11) avulla tutkittiin koekaivauksenomaisesti kahta maastossa havaittua yksityiskohtaa: kuoppaa ja maanalaista kivirakennetta. Tarkoitus oli jatkaa tulevaisuudessa niiden tutkimusta laajemman kaivausalueen avulla, jos kohteet osoittautuisivat merkittäviksi. Kaivamisessa vältettiin säilyneiden rakenteiden purkamista ja niistä pyrittiin kuorimaan vain romahduskerros. Maakerrokset kaivettiin ja dokumentoitiin luonnollisina kerroksina ns. yksikkökaivausmenetelmää käyttäen. Pintamaa poistettiin kaivinkoneella ja lapioin, muutoin kaivettiin pääasiassa lastalla.

Jokaisesta maayksiköstä ja kuopasta täytettiin erillinen yksikkölomake, samoin kustakin rakenteesta oma rakennelomake. Yksiköt ja rakenteet numeroitiin juoksevasti erikseen jokaiselta kaivausalueelta (esim. alueelta 8 Y8-0, Y8-1, R8-2, Y8-3, jne). Dokumentoinnissa sovellettiin yksikkökaivaus- ja tasokaivausmenetelmää siten, että kaivettaessa poistettiin luonnollisia kerroksia dokumentointitaso kerrallaan. Tasot numeroitiin juoksevasti (1, 2, 3, jne). Kaikki kaivausalueet sijoitettiin etelä-pohjois-suuntaisesti VVJ-koordinaatistoon.

Varsinainen kaivaminen aloitettiin 14.5, jolloin kaivausalueet 8 ja 9 avattiin poistaen niiltä koneellisesti noin 10 cm paksuinen pintamultakerros. Seuraavana päivänä avattiin vielä alueet 10 ja 11. Tällöin avattiin myös loput alueesta 9, jolta täytyi samalla kaataa puistoa.

Kaivaukset aloitettiin alueesta 8, joka sijoitettiin siten, että pyrittiin saamaan koko rakennus 11 kaivausalueelle. Alueen sisään jäi vuoden 2007 alue 1. Alueen 8 pohjoisosa ylitti maastossa näkyvän tieuran ja jatkui mahdollisena rakennuksena (rakennus 18) pidetyn tasanteen päätyyn asti. Alue oli kooltaan 10 x 11 m ja suorakaiteen muotoinen paitsi kaakkois- ja koilliskulmia, joissa puuston takia supistettiin kaivattavaa aluetta. Aluetta 8 laajennettiin hieman kahdessa vaiheessa jotta itäosan tieura ja alueen kaakkoiskulamassa sijainnut mahdollinen kivirakenne saatiin paremmin esille. Alueen kokonaislaajuus oli 94 m².

Alue 9 pyrittiin sijoittamaan siten, että se olisi kattanut rakennuksen 13 alueen. Rakennus oli kuitenkin oletettua tuntuvasti suurempi ja sen seinälinjat saatiin hahmotettua vasta puuston raivaamisen jälkeen, jolloin suuri osa alueesta oli jo avattu. Tämän vuoksi alue kattoi vain osan rakennuksesta 13. Alue 9 oli kooltaan 7 x 10 m eli yhteensä 70 m².

Alue 10 sijoitettiin rakennuksen 12 pohjoispuolelle siten, että se leikkasi kylätontin alaosassa olleen kuopan. Tavoitteena oli selvittää, mihin kuoppa liittyi ja varmistaa, että se on peräisin ajalta, jolloin Mankbyn kylä oli asuttu. Alue oli kooltaan 2 x 7 m eli yhteensä 14 m².

Alue 11 sijoitettiin rakennuksen 9 länsipuolelle kohtaan, jossa maatulkuu antoi viitteitä kivirakenteesta. Tarkoituksena oli selvittää, millaisesta rakenteesta on kyse. Alue oli kooltaan aluksi 1 x 5 m, mutta sitä laajennettiin itään ja pohjoiseen ollen lopulta 2 x 6 m eli yhteensä 12 m². Neljän kaivausalueen yhteen laskettu ala oli 190 m². Vain osa alueista kaivettiin puhtaaseen pohjamaahan asti. Vuonna 2007 Mankbyssä oli kaivettu 40 m², mutta osa tästä jäi alueiden 8 ja 9 sisään, joten tonttimaalla kaivetun alueen kokonaislaajuus on nyt 207,5 m².

Löydöistä palanut savi ja luut sekä osa raudoista talletettiin yksiköittäin 0,5 x 0,5 m suuruisissa karttakoordinaatiston mukaisissa ruuduissa. Muut löydöt mitattiin takymetrin avulla paikalleen. Kaivaminen tapahtui pääosin lastoilla, pintamaan poiston jälkeen vain paikoin lapiolla (Alue 8, 9 ja 11). Kaivetut maat seulottiin 5 mm seulalla. Pintamaan modernit löydöt poistettiin jo kaivausten aikana. Pintamaan alla moderneja löytöjä ei ollut lukuun ottamatta alueen 8 keskellä sijainnutta suurta puun jurakkoa, jonka alta löytyi jonkin verran mm. modernia lasia. Maalöydöt on numeroitu Kansallismuseon kokoelmiin (KM 2008044: 1–1044). Kaivausten kolme rahalöytöä on luetteloitu Kansallismuseon Rahakammion kokoelmiin (KM rahak. 208044:1–3).

Kaivauksilla talletetut luut analysoitiin Hanna Kivikeron toimesta syksyllä 2008 (Liite 5). Kaivauksilla otettiin 27 maanäytettä, joista tehtiin makrofossiilianalyysi tavoitteena löytää erityisesti hiiltyneitä viljanjyviä, jotka olisivat tarjonneet mahdollisimman luotettavia näytteitä radiohiiliajoituksiin. Makrofossiilianalyysin teki FM Mia Lempiäinen (Ks. Liite 6).

4 MAATUTKALUOTAUS

Mankbyn kylätontilla tehtiin 15.4 maatutkaluotaus. Työ tilattiin Geo-Work Oy:ltä ja siitä vastasi Leevi Koponen. Tarkoituksena oli selvittää maan alla olevia rakenteita, kulttuurikerroksia ja ihmistoiminnan muokkaaman kerroksen paksuutta. Luotaus rajattiin kylätonttialueen eteläosaan, jossa oli tehty kaivauksia jo vuonna 2007 ja jossa niitä oli tarkoitus jatkaa kesällä 2008.

Kylätontin eteläosaan luodattiin 41 noin itä-länsi-suuntaista linjaa kahdelle vierekkäiselle lohkolle. Niistä eteläisempi oli 20 x 20 m ja pohjoisempi 20 x 30 m. Luotauslinjojen väli oli 1 m ja luotauksen syvyysulottuvuus noin 2 m. Luodattujen linjojen yhteispituus oli 1030 m.

Luotauksen tuloksena rakentamisen ja maankäytön aiheuttamat muutokset näyttävät Mankbyssä ulottuvan pääasiassa 50 cm syvyyteen ja enimmillään noin 120 cm syvyyteen maanpinnasta. Runsaasti humusta sisältävää pintamaata alueella on 10 – 40 cm. Pohjamaa osoittautui luodattujen alueen itä- ja eteläosassa hiekkaiseksi muuttuen ylärinteessä moreeniksi. Kallio on koko luodattulla alueella yli 2 m syvyydellä maanpinnasta.

Selvimmän erottuvia rakenteita olivat uuninperustukset. Osa niistä (rakennukset 9-13) erottui jo maanpinnalla. Uunirakennelmien ympäristössä erottui joitain kivirakenteita, jotka lienevät seinärakennelmien perustuksia. Myös muualla on kivirakenteita, joista osa on melko syvällä maan pinnan alla. Ne saattavat edustaa kylän vanhempia rakennusvaiheita.

Rakennusten 10, 11 ja 13 ympäristössä erottui heijasteita, jotka saattavat johtua palokerroksista. Vastaavia heijasteita syntyy myös lannoituksen seurauksena, mikä saattaa viitata peltokerroksiin. Kyse on maaperän johtavuuden kohoamisesta.

Maatutkaluotausraportti oli käytettävissä toukokuun alussa, kun kaivaukset aloitettiin. Maatutkahavainnon perusteella valittiin yksi kaivausalue (alue 11). Tavoitteena oli selvittää maanalaisen kivirakenteen luonnetta. Myös alueen 10 keskiosassa maatutkalla oli saatu kiveykseen viittaavia luotautuloksia.

Maatutkaluotausta on tulevana vuosina tarkoitus jatkaa kylätontin pohjoisosassa.

5 INVENTOINTIHAVAINNOT

Kesän 2008 kaivausten aikana kylätontilta löytyi neljä aiemmin tuntematonta rakennukseksi tulkittua rakennetta.

Rakennus 19

Rakennusten 6 ja 8 itäpuolelta, niiden alapuolisesta rinteestä löytyi kaksi uutta rakennuksenperustusta. Niistä eteläisempi on SSW–NNE-suuntainen ja kooltaan noin 4 x 6 m erottuen alarinteessä olevana tasanteena. Sen eteläpäädyssä on tulisijan perustus, joka paljastui, kun pintamaa oli kulunut paikalle muodostuneen polun vuoksi. Maanpinnalle erottuu noin 1 x 1 m alalla palaneita ja palamattomia kiviä ja palanutta savea. Itäseinässä on mahdolliset nurkkakivet.

Rakennus 20

Rakennuksen 19 pohjoispuolella oleva maastossa erottuva noin 4 x 6 m laaja SSW-NNE-suuntainen tasanne. Rakennuksen länsiseinän keskikohdalla on luultavasti tulisijanperustus. Paikalla erottuu maanpinnassa pieniä palaneita kiviä, joita reunustavat mahdollisesti isommat kivet. Itäseinässä eli alarinteessä on mahdolliset nurkkakivet.

Rakennus 21

Kylätontin keskiosassa olevan kellariksi tulkitun kuopan pohjoispuolella oleva noin 5,5 x 5,5 m laaja tasanne. Sen lounaiskulmassa on hyvin matala kumpare, joka paljastui noin 2 x 2 m laajaksi kivirakenteeksi, todennäköiseksi uuninperustukseksi. Tasanteen reunoilla on rakennuksen mahdollisia kulmakiviä.

Rakennus 22

Alueelta 11 paljastuneen uunin tai kiukaan perustuksen yhteydessä oleva rakennus, joka erottuu rinteessä olevana loivana noin 6 x 7 laajana terassina. (Ks. alueen 11 kuvaus)

6 KAIVAUSALUEET

ALUE 8

Tarja Knuutinen

Koordinaatit: $x = 749,0 - 759,0$ $y = 302,0 - 313,0$

Pinta-ala: 94 m²

Alue 8 päätettiin sijoittaa vuoden 2007 kaivauksissa paikallistetun rakennuksen 11 ja sen pohjoispuolella sijaitsevan tasanteen 18 alueelle. Kaivausalue sijoitettiin siten, että se kattaisi rakennuksen 11 koko laajuudessaan ja ulottuisi pohjoispuolella sijaitsevan tieuran yli aina tasanteen 18 eteläreunan yli. Vuoden 2007 koeoja 1, jonka koko oli 15 m², jäi alueen 8 keskelle leikaten sen keskiosaa viistosti lounais-koillinen – suuntaisesti. Alue 1 oli sijoitettu pääilmansuuntien sijaan rakennuksen 11 suuntaiseksi.

Alue 8 avattiin 14.5.2008 pohjois-etelä – suuntaisen koordinaatiston mukaiseksi. Avatun alueen koko oli aluksi 89 m², mutta sitä laajennettiin myöhemmin pohjois- ja itäreunoilta yhteensä 5 m² verran. Pintamaan poisto suoritettiin koneellisesti lukuun ottamatta alueen keskelle sijaitsevaa uunikum-

Kaivausalueen 8 rakenteet kuvattu etelästä..

paretta, jonka päällä ollut erittäin kova ja savinen pintamaakerros poistettiin lapioin rakenteen romahtamisen välttämiseksi.

Alueelta poistettiin koneellisesti pintamaata 10–20 cm, jonka jälkeen jäljelle jäänyt pintaturve Y8-0 siivottiin pois lapioin ja lastoin ensimmäisen dokumentointitason saavuttamiseksi. Samalla kaivettiin uudelleen auki vuonna 2007 muovein peitetty ja täytetty koeoja.

Avattu kaivausalue jaettiin 1 x 1 m suuruisiin karttakoordinaatiston mukaisiin ruutuihin. Alueen kaivaus toteutettiin yksikkökaivauksena. Löytöjen talteenotto tehtiin yksiköittäin 0,5 x 0,5 m suuruisissa karttakoordinaatiston mukaisissa ruuduissa lukuun ottamatta metalli- ja keramiikkalöytöjä, jotka mitattiin paikalleen takymetrillä. Kaikki kaivettu maa-aines seulottiin silmäkooltaan 0,5 cm seulalla lukuun ottamatta osia uunirakenteen päällä olevasta erittäin kovasta savisesta maasta (Y8-12, Y8-28), jonka seulominen ei ollut mahdollista.

Rakennus 11

Rakennuksen 11 pohjoinen ja eteläinen seinälinja paikannettiin jo vuonna 2007. Vuoden 2008 kaivausalue sijoitettiin edellisen vuoden havaintojen perusteella siten, että se ulottui jo havaittujen seinälinjojen sekä niiden sijainnin ja koon perusteella arvioitujen itäisen ja läntisen seinälinjan yli. Vuoden 2007 kaivaustulosten perusteella pystyttiin arvioimaan pitkälti myös alueen stratigrafiaa ja kerrosten paksuutta, mikä osittain helpotti kaivauksen aloittamista.

Rakennuksen pohjoinen seinälinja (v. 2007 R1-4) sekä sen eteläpuolella sijaitseva tiivis, lattiatasoksi tulkittu savikerros (v. 2007 Y1-19) kaivettiin lähes kokonaisuudessaan esiin jo vuonna 2007. Tämän vuoksi vuoden 2008 kaivaus keskittyi lähinnä rakennuksen uuni-/liesirakenteen esiin kaivamiseen sekä rakennuksen itäisen ja läntisen seinälinjan paikantamiseen. Myös osa rakennuksen eteläisestä seinälinjasta oli edelleen paljastamatta.

Uunirakenne

Pintamaan poiston jälkeen rakennuksen 11 uuni-liesirakenteen päältä ja laajalta alueelta sen ympäriltä paljastui saven ja hienon hiekan sekainen kerros Y8-6. Kerros oli pintaosastaan pakkautunut erittäin kovaksi ja tiiviiksi "kuoreksi", jonka alla maannos muuttui irtonaisemmaksi. Kaivausalueen keskiosaa peittävä kerros tulkittiin vanhaksi, mahdollisesti 1800-luvulle ja 1900-luvun alkuun ajoituvaksi maanpinnaksi, jonka kova kuorimainen pinta on syntynyt tallautumisen tuloksena. Kerroksessa oli runsaasti paksujen puunjuurten aiheuttamia häiriöitä. Noin 10 cm paksu kerros poistettiin pääasiassa lapioimalla.

Kerroksen Y8-6 poistamisen jälkeen uunirakenteen pohjois- ja itäosan muoto alkoi hahmottua. Rakenteen pohjoisosasta paljastui suuria uuni-/liesirakenteeseen kuuluvia kiviä, joista osa oli siirtynyt paikoiltaan uunikummun keskellä kasvavan puun vaikutuksesta. Rakenteen itäosassa kiveys oli pienempää ja hajanaisempaa. Rakenteen pohjois- ja itäosaa kiertävä maannos Y8-12 oli tiivis, pääasiassa savesta koostuva kerros jossa oli erittäin runsaasti palanutta savea, tiilimurskaa sekä

Uunirakenne kaivausalueella 8.

suurempia tiilenkappaleita (vrt. v. 2007 Y1-12). Uuni-/liesirakenteen kaakkois- ja luoteiskulmissa maannos muuttui huomattavasti vähemmän palanutta savea ja tiilimurskaa sisältäväksi kerrokseksi Y8-15. Kerros kattoi koko uunirakenteen länsi- ja eteläosan.

Kerrosten 8-12 ja 8-15 alta esiin tuli koko uuni-/liesirakenteen peittävä erittäin kova ja tiivis savikerros Y8-28. Myös rakenteen länsiosan muoto hahmottui aiempaa paremmin,

vaikka olikin säilynyt selvästi rakenteen muita osia huonommin. Rakenteen itäosassa kerrokseen Y8-28 oli sekoittunut paikoin erittäin runsaasti palanutta savea ja tiilimurskaa. Tiilimurskan ja saven keskittymät sijoittuivat aivan rakenteen itälaitaan, pohjois- etelä-suunnassa sen keskiosaan, mistä kerroksen poistamisen jälkeen hahmottui kivetön, muodoltaan nelikulmainen n. 1,0 x 1,0 m suuruinen alue, joka tulkittiin uunin tulipesäksi. Kaivaushavaintojen perusteella näyttää siltä, että rakenteen yläosassa on ollut savella tiivistetyt seinämät ja katto, mikä viittaa siihen, että kyseessä on uunin eikä kiukaan perustus. Tulipesän pohjaa peitti n. 10 cm paksu kerros palanutta savea ja tiilimurskaa.

Rakenteen pohjois- ja länsireunalla kerroksen Y8-28 alta paljastui tiivis ja liuskeinen harmaa savikerros Y8-41, joka levittäytyi koko uunirakenteen alueelle rakenteen muotoa karkeasti noudattelevana patjana. Kerros muistutti koostumukseltaan vuonna 2007 rakennuksen pohjois- ja eteläseinien alta paljastuneita, seinäperustukseen kuuluvia savikerroksia (Y1-18, Y1-23) ja tulkittiin siksi uunirakenteen perustukseen liittyväksi.

Vuoden 2008 kaivaustulosten perusteella rakennuksessa 11 on ollut kooltaan noin 3,0 x 3,5 m suuruinen nelikulmainen uuni, jossa on ollut itään aukeava, noin 1,0 x 1,0 m suuruinen tulipesä. Tulipesän pohjalta paljastuneen paksun palanutta savea ja tiilimurskaa sisältäneen kerroksen (Y8-40) perusteella uunissa on ollut savesta ja tiilestä rakennettu kate, joka on romahtanut tulisijan sisälle ja sivustoille. Uunirakenne on vaurioitunut pahasti sen päälle kasvaneiden suurten koivujen takia, minkä vuoksi etenkin rakenteen länsi- ja eteläseinien muotoa on vaikeaa määrittää. Rakenteen pohjoisseinä on säilynyt paremmin ja sen perusteella uuni on perustettu paksun savipatjan päälle. Uuni näyttää sijainneen aivan rakennuksen 11 pohjoisseinän vieressä.

Eteläinen ja itäinen seinälinja

Vuoden 2007 kaivauksissa paljastettiin kappale rakennuksen 11 eteläistä seinälinjaa uunirakenteen kaakkoiskulmasta. Paljastetun osan perusteella voitiin päätellä seinälinjan suunta, mutta sen suhde uunirakenteeseen sekä rakennuksen itäiseen ja läntiseen seinälinjaan jäi epäselväksi. Vuoden 2008 kaivauksissa jo pintamaan poiston jälkeen kävi ilmi että rakennuksen eteläinen ja itäinen seinälinjat olivat tuhoutuneet pahoin.

Eteläisestä seinälinjasta oli jäljellä vain harva ja epäsäännöllinen kiveys, joka noudatteli edellisenä vuonna esiin kaivetun seinäperustuksen linjaa. Kaivausalueen koko eteläosaa peitti pintamaan alta paljastunut vaaleanruskea hienon hiekan ja hiesun kerros Y8-4 ja Y8-3. Kerrokset olivat selvästi sekoittuneita; löytöaineisto sisälsi historiallista ja esihistoriallista keramiikkaa sekä palan keskiaikaista

astialasia, mutta myös moderneja 1800- ja 1900-luvun löytöjä. Kerrosten sekoittuneisuus selittynee kaivausalueen eteläpuolella sijainneen pellon käytöllä – kyntö on todennäköisesti ajoittain ulottunut kaivausalueen eteläosaan saakka ja tuhonnut osan rakennuksen 11 eteläseinästä.

Seinän parhaiten säilynyt osa oli uunirakenteen eteläsivulla ja kaakkoiskulmassa sijaitseva n. 4,5 metriä pitkä yhtenäinen linja, jonka perusteella seinäperustuksen rakennetta voidaan hahmotella. Seinäperustusta peitti uunin eteläpuolella koko uunirakenteen alueella ulottunut Y8-6. Kerroksen päällä oli suuria, uunirakenteesta romahtaneita kiviä, jotka poistettiin. Uunirakenteen eteläpuolelta paljastui jo dokumentointitasossa 2 harmaa liuskeinen savikerros Y8-25, joka yhdistettiin vuonna 2007 seinäperustuksen (R1-22) alta esiin tulleeseen savikerrokseen Y1-23.

Uunirakenteen länsi- ja eteläosaa peittäneen kerroksen Y8-15 poistamisen jälkeen rakenteen eteläsivulta paljastui harmaan savikerroksen päälle pienistä kivistä ladottu kiveys R8-23. Kiveys muodosti lähes yhtenäisen, luode-kaakko -suuntaisen linjan vuonna 2007 esiin kaivetun seinäperustuksen (R1-22) kanssa. Uunin lounaiskulma oli pahoin romahtanut, minkä vuoksi eteläinen seinälinja oli säilynyt vain romahduskohtaan saakka. Koska rakennuksen läntisen seinäperustuksen linjausta ei uunirakenteen romahduksen vuoksi pystytty määrittelemään, jäi myös eteläisen ja läntisen seinälinjan yhtymäkohta epäselväksi.

Rakennuksen 11 itäisen seinälinjan paikantaminen maastossa osoittautui pintamaan poiston jälkeen hankalaksi. Kaivausalueen 8 itäosassa oli runsaasti romahduskerrokselta vaikuttavaa kivikkoa, josta ei pystytty erottamaan selvää seinärakennetta. Kaivausalueen koko itäosaa peitti pintamaan alta paljastunut tummanruskea hiekkamaakerros Y8-8. Kerros oli paikoin itään päin jyrkkenevää rinnettä virranneen veden syövyttämä.

Kerroksen Y8-8 poiston jälkeen alueen itäosasta paljastui paksuhko, paikoin noen värjäämä irtonaisen hiekan kerros Y8-20, jonka länsireunalla oli hyvin huonosti säilynyt lounas-koillinen – suuntaisen puujäänne. Kerroksen Y8-20 pohjoispuolelta tuli esiin noin 0,8 metrin levyinen, koko alueen itäosan halki kulkeva voimakkaan oranssin punainen sorakerros Y8-21, ja sen pohjoispuolelta jälleen tumman ruskea hiekkamaakerros Y8-22. Kerrosten päällä hahmottui kaksi erillistä lohkokivistä koostuvaa pohjois-etelä – suuntaista kivikkoa, joiden väliin jäi alueella sijaitseva suuri maakivi.

Maakiven länsipuolella sijaitseva kivikko limittyi rakennuksen 11 vuonna 2007 esiin kaivettuun pohjoisseinään muodostaen sen kanssa noin 90 asteen kulman, minkä vuoksi se tulkittiin rakennuksen itäisen seinälinjan perustukseksi. Kerroksen Y8-20 länsiosassa sijainnut puujäänne sijoittui itäisen seinälinjan sisäpuolelle rajautuen rakennuksen lattiatasoksi tulkittuun savimaakerrokseen Y8-19. Kerroksen Y8-20 poistamisen ja seinäkiveyksen osittaisen purkamisen jälkeen puujänteitä löytyi myös seinäkiveyksen alimman kerroksen yhteydestä. Seinäkiveyksen alin kerros lepäsi noin 20 cm paksun multaisen maakerroksen Y8-32 päällä. Kerros rajautui idässä suureen maakiveen ja irtonaiseen hiekan ja mullan sekaiseen, runsaasti hiiltä ja nokea sisältävään kerrokseen Y8-30.

Kaivausalueen itäosan kaakkoiskulmassa hahmottui jo dokumentointitasossa 2 rakennuksen 11 itäseinästä erillinen lohkokivistä koostuva kiveys. Kiveys oli tihein kerroksessa Y8-20. Kerroksen poistamisen ja kiveyksen purkamisen jälkeen kaakkoiskulman kerroksesta Y8-30 paljastui suurempia kiviä. Y8-30:n poiston jälkeen alueen itäosassa hahmottui erisuuruisista kivistä koostuva lounais-koillinen suuntainen uusi kiveys, joka jatkui idässä ja kaakossa kaivausalueen ulkopuolelle.

Rakennus 11 saatiin kaivettua vuoden 2008 kaivauksissa esiin lähes kokonaisuudessaan. Rakennuksen länsiseinän sijaintia ei kaivausten aikana pystytty tarkasti määrittelemään, ja on mahdollista, että rakennus jatkuu uunirakenteen länsipuolelle. Rakennuksen tähän mennessä esiin kaivettu ala on ollut kooltaan n. 4,0 x 7,0 m laajuinen, karkeasti itä-länsi-suuntaisen suorakaiteen muotoinen. Esiin kaivettu kokonaisuus muodostaa uunirakenteineen selvästi yhden yhtenäisen huonetilan.

Uuni on sijainnut sen länsipäädyssä rajautuen rakennuksen pohjois- ja länsiseiniin. Seinät ovat olleet pääasiassa kiviperustaiset. Ainakin osassa rakennusta on ollut savettu maalattia. Itäisen seinälinjan sisäpuolelta löytyneet vähäiset puujäänteet saattavat kuulua rakennuksen itäosassa olleeseen puulattiatasoon.

Alimmasta kaivauskerroksesta paljastunut kiveys kuuluu mahdollisesti alueen 8 itäpuolella sijainneeseen pienempään rakennukseen. Toisen rakennuksen olemassaolon selvittäminen vaatii kuitenkin lisätutkimuksia alueen 8 itäpuolella.

Rakennus 18, tienpohja ja "piha-alue"

Vuoden 2007 koekaivauksissa rakennuksen 11 pohjoispuolella sijaitsevan tasanteen luonne jäi epäselväksi. Vuoden 2004 inventoinnissa tasanne oli tulkittu rakennuksen pohjaksi, mutta selviä merkkejä rakenteista ei pystytty havaitsemaan. Vuoden 2008 kaivausalue 8 sijoitettiin siten, että mahdollisista rakennukseen liittyvistä seinälinjoista tai muista rakenteista saataisiin selvyys. Samalla tavoitteena oli tutkia rakennuksen 11 pohjoispuolella kulkevaa noin 1,5 m leveätä tieuraa. Vuoden 2007 koekaivauksissa tiekerrokset osoittautuvat ohuiksi (yhteensä n. 10 cm), mutta varsin runsaslöytöisiksi. Vuoden 2008 kaivausalue ulottui osittain myös nk. kylän "keskusaukiolle", jonka kerrostamista ei vuoden 2007 kaivausten yhteydessä saatu tietoa.

Kaivausalueen pohjoisosassa erottui jo pintamaan poiston jälkeen kolme toisistaan eroavaa yksikköä (Y8-1, Y8-6, Y8-5) sekä hajanainen itä-länsi -suuntainen kiveys (R8-10). Pinta-alaltaan suurin maanos oli Y8-6, joka ulottui lähes koko kaivausalueen länsiosan halki peittäen myös rakennuksen 11 uunikumparettia. Aivan kaivausalueen luoteiskulmassa erottui jonkin verran Y8-6:ttä kostempi ja hiekkaisempi kerros Y8-1. Kaivausalueen pohjoisreunassa, kiveyksen R8-10 pohjoispuolella erottui tiivis ja hyvin kostea, saven ja hiekansekainen runsaasti nokimaata sisältävä kerros Y8-5. Molemmat kerrokset sisälsivät erittäin runsaasti esinelöytöjä.

Kerrosten poistamisen jälkeen alueen pohjoislaidan kiveys R8-10 laajeni n. 1,5 m leveäksi, 3 m pitkäksi, karkeasti luode-kaakko -suuntaiseksi kivirakenteeksi, jonka alla oli erittäin tiivis ja kova harmaan saven kerros (Y8-11). Kiveykseen liittyvä savikerros oli identtinen rakennuksen 11 seinälinjojen alaisten savisten "perustusten" kanssa. Kivirakenteen etelä- ja länsipuolelle levittäytyi irtonainen, koostumukseltaan epätasainen hiekkamaakerros Y8-14, joka peitti koko tienpohjan alueen ja ulottui rakennuksen 11 länsipuoliselle alueelle. Kerroksessa oli runsaasti löytöaineistoa, ja se lieneekin varsinainen rakennuksiin liittyvä tie- ja pihakerros.

Aivan alueen pohjoisreunassa ja luoteiskulmassa oli erotettavissa kapeana vyöhykkeenä kulkeva kostean, orgaanispitoisen hiekkamaan kerros Y8-16. Kerros rajautui itäreunastaan kivirakenteeseen R8-10. Rakenteen pohjoispuolella jatkui samantyyppinen orgaanispitoisen hiekkamaan kerros, joka kuitenkin erotettiin omaksi yksikökseen Y8-48.

Kivirakenne R8-10 päätettiin jättää paikoilleen ja kaivamista jatkettiin sen etelä- ja länsipuolella. Kaivausalueen pohjoisreunasta ja luoteiskulmasta paljastunut kerros Y8-16 laajeni n. 3,0 x 1,5 m laajuuksi. Kerros rajautui eteläosastaan tieuraksi tulkitulla alueella sijaitsevaan tummaan hiekkamaan Y8-27. Kivirakenteen R8-10 eteläpuolelta paljastui osittain kivillä reunustettu likamaa- tai jätekuoppa. Kuopan täyttömaa sisälsi runsaasti mm. kalan suomuja ja muuta luujätettä. Itse kuoppa oli vain noin 15 cm syvä, ja näytti kaivetun kivirakenteen R8-10 alle.

Kerrosten Y8-16 ja Y8-27 poistamisen jälkeen alueen pohjoisosasta ja luoteiskulmasta paljastui kaksi vaalean hiekkamaan kerrosta (Y8-26 ja Y8-44). Kostean ja orgaanispitoisen hiekkamaan alta paljastuneen kerroksen Y8-26 pinnalla oli selvästi havaittavissa useita NW-SE – sekä NE-SW – suuntaisia,

Kaivausalueella 8 paljastunut muinaispelto.

osittain ristikkäisiä auranjälkiä, jotka vahvistivat jo aiemmin heränneen epäilyn kerroksen Y8-16 luonteesta. Kerroksessa Y8-44 auranjälkiä ei ollut havaittavissa. Vaaleita hiekkamaakerroksia erotti toisistaan matala, karkeasti luode-kaakko -suuntainen oja (Y8-34) joka ulottui koko kaivausalueen pohjoisosan läpi aina vuoden 2007 kaivausalueen reunalle saakka. Samanlainen oja (Y8-35) rajasi hiekkamaakerrosten itäreunaa aivan kivirakenteen R8-10 länsipuolella. Ojat yhtyivät rakenteen lounaisnurkassa.

Vuoden 2008 kaivausten perusteella rakennuksen 11 pohjoispuolella on erotettavissa kolme selvää kokonaisuutta. Välittömästi rakennuksen pohjoispuolella on kulkenut kapea tie, joka kaivausten edetessä erottui irtonaisen hiekkamaan kerroksina (Y8-14 ja Y8-27). Tienpohjan hiekkamaakerrokset olivat havaittavissa jo vuoden 2007 kaivausalueella (vuoden 2007 Y1-9 ja Y1-14). Tienpohja jatkui itään hyvin ohuina irtonaisen hiekkamaan kerroksina (Y8-31 ja Y8-33) jotka rajautuivat tarkasti maastossa erottuvan matalan painauman alueelle. Kerroksesta Y8-33 löytyneen rahan (KM 2008044:3) perusteella tieura on ollut käytössä viimeistään 1400-luvun loppupuolella.

Tienpohjan pohjoispuolelta paljastunut kivirakenne R8-10 liittyytieuran pohjoispuolisella tasanteella sijainneeseen rakennukseen 18. Rakennuksesta saatiin kuitenkin kaivettua esiin vain osa sen eteläistä seinää, ja rakennuksen luonteen selvittäminen vaatii jatkotutkimuksia. Rakennuksen eteläinen seinälinja jatkuu mahdollisesti tieuran pohjoisreunaa seurailleen itään, mihin viittaa mm. vuoden 2007 kaivauksissa paljastunut kivirakenne R1-3.

Kivirakenteen R8-10 länsipuolelta paljastunut peltokerros muutti hypoteesia kylän keskusalueesta. Pellon olemassaoloa epäiltiin jo orgaanispitoisten hiekkakerrosten paljastuttua, mutta hiekkaisesta pohjamaasta esiin tulleet auranjäljet vahvistivat peltoalueen olemassaolon. Vuoden 2008 kaivauksissa pellostä paljastui vain noin 4,5 m² suuruinen alue, todennäköisesti pellon kaakkoisin kulma. Peltoalueen suuruuden, samoin kuin pellon suhteen ympäröivään rakennuskantaan selvittäminen, vaatii lisätutkimuksia. Pelto näyttää kuitenkin rajautuvan kivirakenteen R8-10 rajoja noudattaviin mataliin ojiin. Parhaiten säilyneistä auranjäljistä otettiin maanäytteitä ajoitettavien makrofossiilien toivossa, mutta näytteissä ei ollut ajoitettavaksi kelpaavaa ainesta. Alueen kaivamista pyritään jatkamaan vuonna 2009.

ALUE 9

Anna-Maria Salonen

Koordinaatit: x = 744,0 - 754,0 y = 271,0 – 278,0

Pinta-ala: 70m²

Alue 9 avattiin 14–15.5.2008 kaivinkoneella. Alue oli 10 x 7 m suuruinen, pohjois-etelä-suuntainen. Alue avattiin vuoden 2007 kaivausalueen 3 perusteella uuninperustukseksi tulkitun kivirakenteen (R9-10) ympärille. Tarkoituksena oli tutkia mahdolliseen uuninperustukseen liittyvää rakennusta 13. Vuoden 2007 kaivauksissa oli alueelta 3 tullut esiin uuninperustuksen vierestä tiivis kivikko, jonka oletettiin olevan rakennuksen lattiataso. Näin ollen rakennuksen sisäosa olisi sijainnut uu-

Kaivausalueella 9 paljastunut uunirakenne kuvattuna idästä. .

ninperustuksen länsipuolella. Aluetta päätettiin kuitenkin avata myös uuninperustuksen itäpuolelta, jotta saataisiin selville rakennuksen rajat ja mahdollisesti myös kuvaa rakennuksen ympäristöstä.

Alueella oli ollut vielä muutamia puita, jotka kaadettiin vasta pintamaan kuorinnan yhteydessä. Raivaamisen jälkeen maastossa erottuivat lounaskoillis-suuntaisen rakennuksen kul-

makivet. Samalla selvisi, että suurin osa rakennuksen kulmakivistä jäi kaivausalueen ulkopuolelle, joten kaivaus muodosti ikään kuin poikkileikkauksen rakennuksesta. Kulmakivien rajaama alue oli kooltaan 12 x 6,7 m, ja rakennuksessa oli hahmotettavissa kaksi tai kolme mahdollista huonetilaa. Tutkimuskohteena oleva uuninperustus sijaitsi rakennuksen länsikulmassa. Kairauksissa paljastui, että koneellisesti avatulla alueella oli kulmakivien muodostaman suorakulmion sisällä erittäin paksumat, paikoitellen yli puolen metrin paksuiset mustat kulttuurikerrokset. Tämän vuoksi kaivausaluetta ei voitu laajentaa kattamaan rakennuksen koko alaa.

Noin 10 cm paksun pintamaakerroksen poiston jälkeen paljastui uuninperustuksen itäpuolelta musta, nokinen kerros (Y9-1), kun taas uuninperustuksen länsipuolella oli huomattavasti vaaleampaa hiekkamaata (Y9-2), luoteiskulmassa jopa aivan puhdasta, keltaista hiekkää (Y9-6), joka osoittautui täyttökerrokseksi. Rakennuksen sisäpuoli olikin siis aivan eri puolella kuin alun perin oli oletettu. Pintamaan poistossa paljastui kaivausalueen pohjoisosasta uuninperustuksesta (R9-10) alkava lounais-koillis-suuntainen, halkaisijaltaan noin 40 cm olevista kivistä koostunut seinälinja (R9-11). Tätä seinäperustusta oli kaivausalueella noin 3,5 m pituudelta.

Kaivausten alussa oli päätetty, että rakenteet paljastetaan, mutta niitä ei pureta. Uuninperustuksen (R9-10) ympäriltä kaivettiin lastoilla yksiköt Y9-16 ja Y9-17, jotka olivat todennäköisesti uunin päällimmäisten rakenteiden romhdukerroksia, sillä ne sisälsivät huomattavan paljon palanutta savea, tiiltä ja laastia. Näiden yksiköiden poiston jälkeen paljastui uuninperustuksen neliömäinen rakenne. Uunin laajuus on noin 4 x 2,6 m. Erityisesti uunirakenteen länsireuna oli hyvin säilynyt ja siinä oli erotettavissa mahdollisesti alimmalle seinähirrelle tarkoitettu taso. Uunin romhdukerroksista ehdittiin purkaa vain osa. Kaivauksissa paljastetun tason alla on paikoin hyvin irtonaisia kiviä, joiden välissä on tyhjää tilaa, todennäköisesti kyse on tulipesästä.

Uuninperustuksen eteläpuolelta vuoden 2007 kaivauksissa paljastunut tiivis kivikko (R9-9) saatiin kokonaan esiin. Se jäi kuitenkin kokonaan rakennuksen ulkopuolelle, eikä sitä purettu, joten sen funktiota ei saatu selville. Kivikko oli paljon oletettua pienialaisempi.

Rakennuksen sisäpuolella ollut 15 cm paksuinen musta, nokinen yksikkö Y9-1 kaivettiin lastoilla. Tässä yksiköstä oli eniten löytöjä, mm. punasavikeramiikkaa, veitsiä, koristeniihtejä jne. Väriinsä ja löytömateriaalin perusteella se on tulkittavissa rakennuksen lattiakerrokseksi. Sen alta paljastui savisempi musta kerros (Y9-20), jossa oli paljon palanutta ja palamatonta savea. Tämän yksikön alta paljastui alueen kaakkoisosasta palamaton savitaso Y9-21 ja alueen koillisosasta hiekkaisempi

Kaivausalueella 9 paljastunut uunirakenne kuvattuna etelästä. .

Y9-27. Kaivausten lopuksi alueen kaakkoiskulmaan kaivettiin 1 x 1 m koekuoppa KK9-1, josta paljastui tulisijan reuna (R9-36). Koekuoppaa päätettiin laajentaa alueen itäreunaa pitkin pohjoiseen 2 m. Pohjoisinta kahta metriä ei kaivettu kuin 5 cm. Tältä 1 x 3 m alueelta oli selvästi erotettavissa saven alla tulisija. Se koostui palaneista ja palamattomista kivistä, joiden halkaisija oli keskimäärin 10-15 cm. Yllä oleva savikerros Y9-21 on todennäköisesti tasoitekerros, jolla on peitetty vanhemmat rakenteet uutta rakennusta varten. Yksikkö Y9-20 on todennäköisesti vaihtumiskerros yksiköiden Y9-21 ja Y9-1 välillä. Koekuopasta löytyi lähinnä piitä ja palanutta luuta.

Yksikkö Y9-20 on todennäköisesti vaihtumiskerros yksiköiden Y9-21 ja Y9-1 välillä. Koekuopasta löytyi lähinnä piitä ja palanutta luuta.

Kaivausalueen länsireuna oli stratigrafialtaan monimutkainen. Siihen liittyy useita täyttökerroksia (Y9-2, -14, -15, -22), joiden tarkkaa ajoitusta ei saatu selville. Ylin täyttökerros Y9-2 oli osittain pintamaan sekoittama. Täyttökerrosten alta paljastui vallimainen, musta, kivinen maavalli, josta löytyi runsaasti kuonaa (Y9-13). Valli oli lähes samansuuntainen kuin seinälinja R9-11, eli lounais-koillisuuntainen. Valli oli pituudeltaan yli 4 m, mutta jatkui edelleen kaivausalueen pohjoisprofiiliin. Vallin laki oli näkyvässä jo tasossa 2, mutta yksikön varsinainen muoto paljastui vasta myöhemmin. Yksikkö rajautuu lännessä puhtaaksi tulkittuun kellertävään hiekkamaahan Y9-12 ja idässä mustaan kerrokseen Y9-26. Vallin Y9-13 pohjoisrajaa ei saatu kiinni, koska se jatkuu kaivausalueen ulkopuolelle. Eteläraja tuli vastaan 4 m päässä kaivausalueen pohjoisreunasta. Yksikköä Y9-13 ei ehditty kaivaa loppuun, joten sitä, liittyykö yksikkö uuninperustukseen R9-10 vai kenties rakennuksen alla mahdollisesti oleviin vanhempiin rakenteisiin, ei saatu selville.

Seinälinjan R9-11 länsipuolelle tehtiin kaivausten lopuksi myös koekuoppa KK9-2. Siitä paljastui noin 20 cm paksu musta kerros, sekä toisesta reunasta paljon kiviä, jotka saattaisivat kuulua johonkin rakenteeseen. Seinälinjan itäpuolisessa kerroksessa Y9-20 oli runsaasti kiviä. Aluksi kivet oli tulkittu seinän romahduskerrokseksi, mutta koska taso sijaitsi jo selvästi seinälinjaa alempana, on mahdollista, että ne liittyvätkin johonkin R9-10 ja R9-11 vanhempaan rakenteeseen. Kivet muodostivat nelikulmaisen, pohjois-etelä-suuntaisen rakenteen. Kivien stratigrafinen sijainti viittaisi siihen, että ne eivät todennäköisesti ole samanaikaisia R9-10 ja R9-11 kanssa.

Löytöjä tuli alueelta lähinnä yksiköstä Y9-1 ja Y9-3, jotka molemmat liittyvät rakenteisiin R9-10 ja R9-11. Ajoittavia löytöjä ei kuitenkaan tullut kuin yksi punasavikeramiikan pala 1500-luvulta. Palanutta savea, tiiltä ja kuonaa löytyi runsaasti muistakin yksiköistä. Löytöaineisto ei kuitenkaan ollut tavanomaista asuinrakennuksen aineistoa. Kuonan ja metalliesineiden määrä saattaisi viitata pajaan. Rakennuksen absoluuttisesta ajoituksesta on siis vaikeaa sanoa mitään, mutta se tuskin on kovin varhainen kokonsa, uunin säännönmukaisen rakenteen ja hyvän säilyneisyyden perusteella. Tänä kesänä tutkitun rakennuksen alla on kuitenkin varmasti vanhempia rakenteita, joiden tutkimista pidän erittäin tärkeänä. Luoteisnurkkaa lukuun ottamatta koko kaivausalueen laajuudelta paljastui kairauksissa puhtaankin oloisten kerrosten alta vielä mustia, paksuja, kulttuurikerroksiksi tulkittavia kerroksia. Niiden ajoittamisessa on turvaututtava radiohiiliajoituksiin, koska koekuopistakaan ei löytynyt ajoittavia löytöjä. Vuonna 2008 tutkitun rakennuksen 13 alla sijaitsevien kerrosten ja mahdollisten rakenteiden luonteen ja laajuuden selvittämiseksi tarvitaan lisätutkimusta.

ALUE 10

Jenni Siltainsuu

Koordinaatit: $x = 753-760$ $y = 292-294$

Pinta-ala: 14 m²

Kaivausalue 10 avattiin 14.5.2008. Kaivausalue oli N-S suuntainen, 2 metriä leveä ja 7 metriä pitkä, suorakulmainen alue. Kaivausalue peitti kylätontilla sijaitsevan kuopan, ja tämä alueen kaivamisen tarkoituksena oli selvittää kuopan luonnetta. Ennen kaivauksen aloittamista kylätontilla suoritettiin maatumkamittauksia ja paikassa, joka valittiin alueen 10 keskiosaksi, tutka oli näyttänyt anomalian, mahdollisen kiveyksen.

Alueen pintaturve poistettiin kaivinkoneella. Alla ollut pintamaa Y10-0 poistettiin lastalla ja seulottiin. Poistetun kerroksen paksuus oli 5–10 cm paikasta riippuen. Pintamaan alta tuli esiin yksiköt Y10-1, Y10-2, Y10-3, Y10-4 ja Y10-5. Yksikkö Y10-1 oli tummaa, harmaanruskeaa hiekansekaista mulmaa, joka eteläpuolelta rajautui yksikköön Y10-2. Yksiköiden rajalla oli isohkoja kiviä ja yksikkö Y10-2 erottui edellisestä yksiköstä hiukan väriltään vaaleampana. Yksikkö Y10-3 erottui ympäröivistä yksiköistä, koska se oli väriltään tummemman ruskeaa. Yksikkö ei ollut koostumukseltaan aivan tasainen vaan länsilaidasta se oli tummempaa ja nokisempaa. Yksikön Y10-3 eteläpuolella olivat vielä yksiköt Y10-4 ja Y10-5, joista jälkimmäinen oli yksikköjen Y10-3 ja Y10-4 päällä. Yksikkö Y10-4 oli väriltään vaaleanruskeaa pintamaan sekaista, irtonaista mulmaa, kun taas Y10-5 oli koostumukseltaan ympäristöä tiiviimpi ja tummempi savilinsi.

Pintamaan poiston jälkeen kaivettiin yksiköitä Y10-1, Y10-2, Y10-4 ja Y10-5. Ensimmäiseksi kaivettiin kokonaan pois Y10-5, joka oli savinen linssi yksiköiden Y10-3 ja Y10-4 päällä. Tämän jälkeen jatkettiin kaivausalueen pohjoispäädyssä kaivamalla yksikköä Y10-1. Sen alta tuli näkyviin tumma hiekan ja mullan sekainen kerros (Y10-7), jonka pinnalla oli pienistä kivistä tehtyä harvaa kiveystä. Kiveys päätettiin jättää paikalleen ja purkamatta, koska se näytti jatkuvan kaivausalueen ulkopuolelle eikä mahdollista rakennetta haluttu rikkoa. Jatkotutkimuksella voitaisiin selvittää paremmin, mikä on kiveyksen todellinen laajuus ja suhde muihin kaivausalueisiin. Kaivausalueen eteläpäädyssä kaivettiin yksikkö Y10-4 kunnes vastaan tuli savinen taso. Yksikkö Y10-2 näytti rajautuvan yksikön Y10-3 päälle, joten jälkimmäisen yksikön rajat päätettiin kaivaa ensin esiin. Kaivausalueen päädyt dokumentoitiin tasossa 2.

Yksikön Y10-2 alta tuli soraista maata, joka nimettiin yksiköksi Y10-6. Kaivausalueen keskiosat päätettiin nimetä kokonaan yksiköksi Y10-3. Yksikön rajat

Kuopan täyttökerros kaivausalueella 10.

päätettiin ottaa esille ja ensin kaivettiin pois täyttö- tai kulttuurikerrokseksi tulkittu yksikkö Y10-6. Kaivausalueen eteläpäädyssä päätettiin tehdä sama ja siellä kaivettiin yksikön Y10-4 alta tullut yksikkö Y10-8. Tässä väriltään vaaleahkon ruskeassa yksikössä oli paljon orgaanista ainesta. Yksikön alla vastaan tuli vaaleampaa ja hiekkaisempaa maata ja yksikön pohjoisreunassa löydettiin raja suhteessa yksikköön Y10-3.

Ajan säästämiseksi yksikkö Y10-3 oli tarkoitus kaivaa siten, että yksiköstä olisi kaivettu pohjaan vain itäpuolen ruudut, koska tumma maakerros tuntui jatkuvan syvälle. Suunnitelma muuttui, kun yksikössä tuli vastaan isoista kivistä tehty kiveys, joka jatkui myös yksikön länsipuolen ruuduissa. Kiveys päätettiin ottaa kokonaisuudessaan esiin. Tämä neliömäiseltä vaikuttava noin 2 x 2 m laaja kiveys ei vaikuttanut tiiviiltä rakenteelta vaan pikemminkin täytöltä, jossa kivien välissä oli paikoin tyhjää tilaa. Kiveys ja sen joukossa ollut maa nimettiin yksiköksi Y10-12 ja kyseessä on ilmeisesti kuopan täyttö. Kuopan (Ku10-11) varsinaista luonnetta ei kuitenkaan päästy selvittämään, koska täyttöä ei purettu vaan se jätettiin paikalleen. Kyseessä voisi olla joko kellarikuoppa tai kaivo. Reunoiltaan kiveys tuntuu jatkuvan alaspäin suppilomaisesti. Kiveyksen keskellä tumma maannos jatkuu ainakin 60 cm syvyyteen.

Eteläpäädyssä nimettiin vielä yksiköt Y10-9 ja Y10-15. Yksikkö Y10-9 näyttäisi olevan lähes puhdasta hiekkaa ja Y10-15 on tummempaa ja ruskeampaa hiilensekaista multaa. Kumpaakaan yksikköä ei kaivettu. Pohjoispäädyssä nimettiin vielä kaksi yksikköä. Yksikkö Y10-13 on todennäköisesti puhdasta pohjahiekkaa. Sen sisällä, kaivausalueen itäpuolella tuli näkyviin hiililäikkä, joka nimettiin yksiköksi Y10-14. Yksikköjä ei kaivettu pois.

Alueen 10 kohdalla ollut painanne osoittautui kuopaksi, joka on täytetty kivillä. Kyse on todennäköisesti kaivosta. Alueen eteläosassa saatiin todennäköisesti esiin puhdas pohjahiekka, sen sijaan pohjoisosassa kaivaminen lopetettiin tummaan maannokseen, jonka pinnassa oli kiviä. Kyse voi olla pelto- tai pihakerroksesta. Alueen kaivamista pyritään jatkamaan vuonna 2009.

ALUE 11

Georg Haggrén, Maija Holappa & Tanja Rönkkö

Koordinaatit: x= 764–770 y= 293–295

Pinta-ala: 12m²

Alue 11 sijoitettiin kylätontin keskusalueelle paikkaan, jossa maatulokauksen tulokset kertoivat selkeästä anomaliasta, mahdollisesta kivirakenteesta. Maan pinnalle siitä hahmotti vain muutamia kiviä, ei selvästi erottuvaa rakennetta. Koeoja avattiin 14.5. pohjois-etelä -suuntaisena ja se oli kooltaan 5 x 1 metriä. Myöhemmin aluetta laajennettiin itään ja pohjoiseen siten, että sen laajuus oli lopulta 6 x 2 metriä.

Pintamaa poistettiin alueelta käsin. Tasossa 1 oli havaittavissa kolme pääosin hienosta hiekasta ja mullasta koostuvaa yksikköä (Y11-1, Y11-2 ja Y11-3). Näistä Y11-2 erottui väriltään tummempana kerrostumana. Kaikki yksiköt olivat pintamaan sekoittamia.

Alueen eteläosassa paljastui heti pintamaan poiston yhteydessä muutamia isoja kiviä, jolloin epäily rakenteesta vahvistui. Tasossa 2 tämän kivirakenteen (R11-9) rajat alkoivat hahmottua. Rakenteen eteläreunalla sijaitsee suurempia kiviä (n. 60 x 40 cm), ja pohjoisreunan muodostaa harvempi pienempien kivien latomus. Maa-aines rakenteen sisällä on hyvin tummanruskeaa ja noen sekais-ta hiekkaa (Y11-6, Y11-7). Siitä löytyi jonkin verran palanutta savea, palanutta luuta, rautaa sekä kuonaa. Tasossa 3 kivirakenteen (R11-9) muoto oli selkeästi esillä. Rakenne on kooltaan noin 1,7 x

1,4 metriä ja sen koillis- ja lounaiskulmat jatkuvat kaivausalueen ulkopuolelle. Suuremmat kivet reunustavat rakenteen etelä- ja itäreunaa, länsi- ja pohjoisreuna koostuu lähinnä pienemmistä kivistä. Palaneiden kivien, rakennetta ympäröivän nokimaan sekä rakenteen muodon perusteella se osoittautui tulisijan perustukseksi. Rakenne on hevosenkengänmuotoinen siten, että sen tulipesä on auennut kohti länsi-luodetta. Verrattuna muihin kylätontilla oleviin uunirakennelmiin kaivausalueen 11 rakennelma on huomattavan matala. Tämä voisi osoittaa rakenteen olevan varhaisempi ja sen, että se on jossain vaiheessa purettu lähes maan tasalle. Rakennetta ei kesällä 2008 purettu ja kaivettu pois, minkä vuoksi sen todellinen olemus jää vielä selvittämättä. Uunirakennetta ympäröivistä maakerroksista ei löydetty merkittäviä määriä palanutta savea, minkä vuoksi rakenne on mahdollisesti ollut varsinaista uunia yksinkertaisempi kiuasrakenne.

Tasossa 4 tulisijan (R11-9) eteläreunalla paljastui mahdollinen rakenteen perustus- tai rakennustaso (Y11-22), joka muodostuu karkeasta ruskeasta hiekasta. Maakerros noudattelee uunirakenteen orientaatiota. Rakenteen (R11-9) eteläpuolella havaittiin jo tasossa 3 hyvin matala kaivanto (Ku11-26), jonka rajat ulottuivat kaivausalueen ulkopuolelle. Itse kaivanto tai sen täyttänyt maakerros (Y11-17) eivät paljastaneet kaivannon funktiota.

Kaivausalueen kaakkoiskulmassa paljastui tasossa 3 mahdollinen kolmas kivirakenne (R11-14), joka koostui pienistä ladotuista kivistä. Rakenteen funktiota on vaikea määrittellä, sillä siitä paljastettiin vain pieni osa rakenteen jatkuessa kaakkoon kaivausalueen ulkopuolelle. Rakenne noudattaa uuniperustuksen suuntausta, minkä vuoksi sen voisi tulkita seinärakenteen perustaksi.

Tulisijanperustus sijaitsee maastossa erottuvan hyvin matalan terassin kulmassa. Perustuksen länsi- ja pohjoispuolella oli mahdollisia lattiatasojäänteitä. Kaivausalueen pohjoisosassa havaittiin tasossa 2 pienemmistä kivistä harvaan ladottu hyvin löyhä rakenne (R11-11), joka muistutti mahdollista lattiatasoa tai lattian perustusta. Rakenne jäi osittain pohjoisprofiilin alle, minkä vuoksi kaivaus-alueetta laajennettiin itään ja pohjoiseen. Laajennus osoitti kiveyksen rajautuvan vain hyvin pienelle alueelle (1,20 x 0,50 m), minkä vuoksi sen tulkinta oli mahdotonta.

Kaivausalueen pohjoisosan maakerrosten (Y11-4, Y11-5 ja Y11-20) löytöaineisto oli hyvin vähäistä koostuen lähinnä palaneesta savesta ja rautanaulojen katkelmista. Tasossa 4 ruskeassa hiekkamaassa (Y11-20) oli havaittavissa 4 koillinen-lounas -suuntaista mustaa nokista raitaa (n. 10 cm leveitä ja 5 cm paksuja), ja tasossa 5 nokiraitojen luoteispuolelta paljastui samansuuntaisen kivirakenne (R11-29). Tämän rakenteen läheisyydestä löydettiin verkkokuvioilla koristeltuja palaneen saven kappaleita. Rakenne (R11-29) koostui erikokoisista päällekkäin ladotuista luonnonkivistä ja se jatkui kaivausalueen rajojen pohjois- ja länsi-puolelle. Kivet sijaitsivat vaaleassa palaneen hiekan kerroksessa (Y11-27), jonka pinnassa oleva palokerros on selkeästi havaittavissa varsinkin kaivausalueen pohjoisprofiilissa.

Kaivausaluetta 11 ei kaivettu loppuun asti. Vasta kaivausten loppuvaiheessa selvisi, että alueella on lattiaksi epäillyn tason alla nopeasti kaakkoa kohden kasvava noin 20–40 cm paksu täyttökerros. Ainoastaan alueen pohjoisosassa profiilien vieressä kaivaus ehdittiin ulottaa puhtaaseen punertavaan pohjamaahan (Y11-30). Itäinen profiili osoittaa

Kaivausalueella 11 paljastunut uunirakenne.

Kaivausalueen 11 pohjoispäässä havaitut noki-raidat.

että ruskean hiekkakerroksen (Y11-20) alapuolella oleva läikikäs maakerros (Y11-21) koostuu itse asiassa ohuista ruskean ja keltävän hiekan kerrostumista, jotka osoittautuivat täyttökerroksiksi. Näiden täyttökerrosten alapuolella on palaneen hiekan (Y11-27) kerros sekä hienon vaaleanruskean hiekan kerros (Y11-28), joka on mahdollisesti myös täyttökerros.

Tulisijan (ja rakennuksen?) eteläpuolelle jäänyt alueen lounaiskulma koostuu irtonaisesta ja kosteasta, väriltään hyvin tummanruskeasta maakerroksesta (Y11-23), jossa on jonkin verran pieniä kiviä. Kerros muistuttaa 4 m lännempänä kaivausalueen 10 pohjoispäässä havaittua mahdollisesti piha- tai peltokerrokseen kuuluvaa maakerrosta Y10-7.

Alueen 11 löydöt jäivät vähäisiksi koostuen pääosin muutamista nauloista. Edes palanutta savea ei ollut suuria määriä paitsi alueen luoteiskulmassa, josta löytyi lisäksi verkkokuvioisia palaneen saven katkelmia.

Alueelta 11 löytyi uunin- tai todennäköisemmin kiukaanperustus, joka on ilmeisesti sijainnut SSW-NNE-suuntaisen rakennuksen kaakkoiskulmassa. Tämä kokonaisuus nimettiin rakennukseksi 22. Jos palanut hiekkakerros (Y11-27) liittyy seinärakenteen perustusojaan, niin rakennuksen voi tulkita olleen noin 3,5 x 3 metrin laajuinen. Vähäiset löydöt kaivausalueen pohjoisosassa eivät paljasta alueen ja siltä havaitun rakennuksen käyttötarkoituksista tai edes ajoitusta. Rakennus on mahdollisesti purettu jo ennen kylän hylkäämistä 1550-luvulla. Tulevissa tutkimuksissa kaivausaluetta tulisi laajentaa kaikkiin ilmansuuntiin, jotta kaivauksissa paljastuneet rakenteet saataisiin kokonaisuudessaan esille.

7 LÖYDÖT

Georg Haggrén & Elina Terävä

Mankbyn vuoden 2008 kaivausten löytöaineisto on runsas ja monipuolinen. Löydöt on luetteloitu Kansallismuseon päänumerolle KM 2008004 (KM 2008044: 1–1407). Luettelo alkaa esinelöydöillä (:1–591), joiden perään on erikseen luetteloitu kuonat (:592–777), luulöydöt (:778–1157), palanut savi (:1158–1382) sekä tiilet (:1383–1407). Rahalöydöt on luetteloitu Kansallismuseon rahakammioon (KM rahak. 2008044:1–3). (Liite 4)

Kaivausten löytöjen joukossa on lukuisia keskiaikaisille kylätonteille harvinaisia esinelöytöjä. Erityisesti kylätontin metalliesineistö osoittautui hyvin mielenkiintoiseksi ja se heijastelee parhaimmillaan hyvinkin taidokasta metallinkäsittelytaitoa. Osa raudoista poikkeaa sekä hienotaonnan, että vuorimalmipohjaiseen teräkseen viittaavan korrodoitumisen osalta suomalaisten kylätonttien tavallisesta rauta-aineistosta. Kyse lienee tuontiesineistä.

Alueen 8 metallilöydöt painottuivat kaivausalueen pohjois-, itä- ja länsireunoille, alueen keskeltä ja lounaiskulmasta metallilöytöjä tuli hyvin vähän. Erityisesti hienoja metalliesinelöytöjä talletettiin

Kaksi myöhäiskeskiaikaista kengänsolkea alueelta 8 (KM 2009044: 65, 145).
Kuva Stina Björklund/Suomen Kansallismuseo.

alueen 8 pohjois- ja länsireunalta, jonkin verran myös rakennuksen 11 uunirakenteen itäpuolelta. Kaivausten sievimpiä löytöjä ovat varmastikin kaksi pientä rengassolkea (:65 ja :145). Molempien solkien kehät ovat pyöreää rautavarrasta, edellisessä on rautainen ja jälkimmäisessä pronssinen kieli. Pronssineulaisen soljen halkaisija on 18 mm, rautaneulaisen 23 mm. Englantilaisessa myöhäiskeskiaikaisessa löytöaineistossa halkaisijaltaan enintään 20 mm olevat soljet on tulkittu kengänsoljiksi. Rautakehäisissä soljissa on monesti pronssineula – ja päinvastoin. (Egan & Pritchard 1991, 52–54, 57–63.) Molemmat soljet ovat todennäköisesti kengänsolkia, vaikka rautaneulainen onkin hieman tavallista suurempi. Tällaiset kengänsoljet ovat englantilaisessa aineistossa yleisiä 1300-luvun lopulla ja 1400-luvun alkupuolella. Turun kaupunki-alueen laajassa keskiaikaisessa kenkä löytöaineistossa on runsaasti soljellisia hihnakenkiä. Niiden käyttö ajoittuu 1300-luvun lopulta 1500-luvun alkuun. (Harjula 2008, 52–57, 92–93). Isolle pronssisoljelle (:282), jossa on terävällä piikillä tehostettu kiristysmekaniikka, löytyy vastineita kengänsoljista, joita on löytynyt 1700-luvulle ajoitetuista kerroksista Amsterdamista sekä samanaikaisista hollantilaisien laivojen hyllyistä (Baart et al 1977, 172–174). Alueelta 8 löytyi myös pieni suorakulmionmuotoinen, keskeltä avonainen soljen kappale, joka voisi olla esimerkiksi katkelma hihnan kiristimestä (:299).

Muita vaatetukseen liitettäviä löytöjä alueelta 8 ovat kaksi pientä pronssista vaatehakasta (:111 ja :298) ja mahdollinen vaateneula (:59). Vastaavanlaisia löytöjä tunnetaan muun muassa Turusta 1400–1500 -luvuilta (Majantie 2007: 46). Rakennuksen 11 uuni-/ liesirakenteen läheisyydeltä löytyi myös lyijystä tai tinasta valmistettu ristiriipus (:301), jollainen tuli vastaan myös edellisen vuoden kaivauksilta. Tämänvuotinen, halkaisijaltaan 30 mm oleva riipus, on hiukan edellistä suurempi. Se on luultavasti korkeammasta tinapitoisuudesta johtuen hyvin hapettunut ja hauras. Alueelta 10 löytyi myös pronssisormus, jossa on suorakaiteenmuotoinen kanta (:537). Sormuksen kannassa on syvennys, jossa on tunnistamatonta massaa, ja siitä on mahdollisesti irronnut kivi. Osa sormuksen vartaasta puuttuu.

Alueen 9 mielenkiintoisimpia löytöjä on iso suorakulmionmuotoinen solki (:473), jonka 3 sivua ovat litteitä. Niistä keskimmaisessä on kulumajäljestä päätellen ollut kiinni neula. Kaksi lyhyempää sivua kiertyvät neljännelle, pyöreästä vartaasta muodostuvan tangon ympärille, jossa on myös neulan aiheuttama kulumajälki. Vastaavanlaisia solkia tunnetaan mm. Korsbetningenin soturihautoista Gotlannista (Thordeman 1939: 120–121) ja niiden ajoitus menee siis 1300-luvun puolen välin tienoille. Tällainen solkityyppi on kuitenkin säilynyt pitkään muuttumattomana uudelle ajalle saakka. Niiden teon katsotaan vaatineen korkeatasoista käsityöläistäittoa ja ne on

Kengänsolki uuden ajan alusta (KM 2009044: 282). Kuva Stina Björklund/Suomen Kansallismuseo.

yleisimmin tulkittu valjassoljiksi. (Egan & Pritchard 1991: 95). Yhdestä Korsbetningenin haudasta tällainen solki on tullut vainajan lonkkaluun vierestä ja sen yhteydestä on löytynyt 16 pientä, pyöreää pronssista niittiä (strap mounts, halk 16–18 mm), jotka ovat olleet nahkahihnassa koristeina. Myös Mankbystä, muutaman metrin soljesta etelään, löytyi samantapaisia rautaisia niittejä (halk. n. 8 mm), joissa on keskellä luultavasti nahkahihnan lävistävä pronssinen tappi (:427 ja :431). (Thorde-
man 1939: 121 ja 128; esim. Ellis 1995: 155).

Erittäin mielenkiintoinen löytö alueelta 8 on hienoa käsityötä edustava simpukanmuotoinen klipsi, jonka ylä- ja alaosaa yhdistää niitti. Klipsissä on kiinni pyöreä rengas (:51). Samalta alueelta on myös toinen samanlaisen esineen katkelma (:75), minkä lisäksi tällainen esine löydettiin myös edellisen vuoden kaivauksilta. Kyseessä saattaisivat olla jonkinlaiset ratsastusvarustukseen liittyvät, esimerkiksi kannuksen koristeelliset kiinnikkeet, jolloin lenkki on ollut kiinni kannuksessa ja klipsi nahkahihnassa, jonka läpi niitti on mennyt (Ellis 1995: 134–138). Samasta osasta aluetta 8 löytynyt lehdenmuotoinen rautaesine, josta lähtee silmukalle taipunut, poikkileikkaukseltaan pyöreä varras (:216), saattaisi olla kannuksen koukkumainen kiinnike (Ellis 1995: 148–149). Samantyyppisiä kannuksen kiinnikkeitä on löytynyt ainakin Ahvenanmaalta Finströmin pappilasta (kokonainen kannus ÅM 182:115). Hevosvarusteisiin kuuluvia löytöjä voivat olla myös kaksi kolmireikäistä metallilevyä (:120 ja :226). Toisessa levyssä (:120) on kiinni koristelenkki, jossa on mahdollinen kukkakoriste. Toiseen (:226) taas kuuluu kaksi litteästä vartaasta taivutettua lenkkiä. Nämä esineen katkelmat eivät välttämättä ole pelkkiä koristeita, sillä koristeluun olisi kelvannut teräksen kaltaisen sijaan tavallinenkin rauta, ja siksi ne saattaisivat olla esimerkiksi kuolainten osia. Lisäksi Mankbyn kylätontilta löytyi tänä vuonna lukuisia hevosenkengännauloja, muutamia hevosen jääkengännauloja ja yksi hevosen hokki (:222).

Veitsen kappaleita alueelta 8 löytyi seitsemän (:125, :126, :189, :210, :310, :368 ja :369), joista suurin osa tuli esiin kaivausalueen itäpuolelta. Pöytäveitsiä tai niiden osia näistä on neljä (:189, :210, :368 ja :369). Pöytäveitsien tyyppisiä veitsiä tunnetaan keskieurooppalaisessa aineistossa 1200-luvun lopulta alkaen, mutta ne yleistyvät vasta 1400-luvulla (Müller 1996: 97). Erityisen kiinnostava löytö on pronssinen kruununmuotoinen pöytäveitsen kahvan pää (:210), jonka kaltaisia tunnetaan esimerkiksi Helsingin Vanhankaupungin kaivauksilta ja ne ajoitetaan 1500-luvun alkuun ja keskivaiheille (Heikkinen 1994: 245). Myös saksalaisessa aineistossa tällaiset pöytäveitsien koristepäät on ajoitettu lähinnä 1500-luvulle (Müller 1996: 129, 203, 98). Alueelta 9 löytyi neljä veistä tai sellaisen katkelmaa, joista kaksi ovat puukkoja (:426 ja :439) ja yksi pöytäveitsi (:488). Neljännen veitsen ruoto on kavennettu taittamalla rautaa osittain kaksinkerroin (:485), kenties sen jälkeen kun veitsen alkuperäinen ruoto on katkennut irti.

Mankbyn kaivauksilta löytyi myös muunlaisia arkipäivän elämästä kertovia metallilöytöjä. Hopearahoja löy-

Ylhäällä: Alueen 10 täyttökiveyksestä löytynyt kantasormus (KM 2009044: 537). Kuva Juhani Haukka/EKM. **Alhaalla:** Iso valjas- tai vyönsolki alueelta 9 (KM 2009044: 473). Kuva Stina Björklund/Suomen Kansallismuseo.

Nahkahihnassa olleita koristeniittejä alueelta 9 (KM 2009044: 427). Kuva Stina Björklund/Suomen Kansallismuseo.

Kannuksen kiinnityslenkki alueelta 8 (KM 2009044: 216). Kuva Stina Björklund/Suomen Kansallismuseo.

dettiin 2 kappaletta, joista toinen (KM rahakammio 2008044:2) on joko Kristian II klippinki Malmöstä (1518–1520) tai Kustaa Vaasan lyöttämä jäljitelmä (n.1521-1522) ja toinen (KM rahakammio 2008044:3) luultavasti Erik Pommerilaisen aurto (1396-1436). Lisäksi Mankbystä löytyi messinkinen Nürnbergissä tehty laskuraha (KM rahakammio 2008044:1) 1500-luvulta, jonka molemmilla pinoilla on leimat. Sekä hopea-, että laskurahat löytyivät alueelta 8. Samalta alueelta löydettiin myös muun muassa kappale kirveenterästä (:66), sirpin katkelma (:231) ja pala kankiketjusta (:199). Hieno löytö on myös siro kärki (:215), joka on luultavasti ns. taalalaisnuolenkärki. Vastaavia tunnetaan muun muassa Raaseporin ja Kuusiston linnoista (Taavitsainen 1980: 19).

Erilaisia naskaleita tai niiden tyyppisiä esineitä kaivauksilta löytyi muutamia kappaleita. Nämä Mankbyn ohuet, terälliset rautavartaat ovat melko erityyppisiä, esimerkiksi yksi kapeni kumpaakin päätä kohti (:201), muutamalla taas toinen pää on hieman melamainen tai litteä (:272, :305 ja :399). Alueen 9 teräväkärkiset vartaat ovat hyvin ohuita, yhden poikkileikkaus on pyöreä (:421), kaksi katkelmaa taas ovat todennäköisesti samasta esineestä (:500 ja :501). Yksi alueen 9 ohuista vartaista on molemmista päistä kierretty (:446).

Huomiota herättävä esineryhmä Mankbyn kaivauksilla ovat kiilamaiset esineet, joita löytyi alueelta 8 viisi kappaletta ja alueilta 9 ja 11 kummaltakin yksi. Yhdessä alueen 8 kiilamaisessa esineessä on kahdella vierekkäisellä sivulla viistot urat (:127) ja yksi on poikkileikkaukseltaan pyöreä ja sen leveydessä päässä on pihtien aiheuttamat painaumat (:283). Jonkin verran näissä esineissä on lyömisen aiheuttamaa litistymää päässä. Nämä esineen katkelmat saattavat olla jonkinlaisia alasimia, kiiloja, muita työkaluja tai raudan käsittelyn jäännepaloja joita käytetty hyödyksi. Mankbystä on myös talletettu lukuisia litteitä, levyjäisiä raudankappaleita, joista ainakin osa voisi olla peräisin jonkinlaisesta rautaheloituksesta (:186 ja : 191).

Suurin osa Mankbystä tänä vuonna talletetuista metallilöydöistä oli rautanauvoja. Erityisesti erityyppisiä hevosenkenkänauloja löytyi paljon, suurimmassa osassa on hieman sienenmuotoinen pää, mutta myös sellaisia, joissa pää on suorakulmion muotoinen tai toiseen suuntaan vinoneliön, toiseen suuntaan kolmion muotoinen pää, löytyi jonkin verran. Niittejä löytyi myös muutamia kappaleita.

Kivisavikeramiikkaa ei suuria määriä löytynyt. Alueelta 8 saatiin talteen kolme kivisaviastian kylkipalaa (:19, :20, :396) ja yksi mahdollinen protokivisaviastian pala (:373). Kaikki kivisaviastioiden kappaleet tulivat alueen 8 itäosasta. Alueelta 10 löytyi myös yksi kivisaviastian kylkipala (:539) ja yksi mahdollinen protokivisaviastian pohjapala (:540). Kivi- ja protokivisavikeramiikka ovat lähin-

Kuolainten, kannuksen tms. kiinnityslenkkejä alueelta 8 (KM 2009044: 51, 117, 226). Kuva Stina Björklund/Suomen Kansallismuseo.

nä saksalaista tuontia, mutta nyt löytyneet palat ovat niin pieniä, että niiden tarkka määrittäminen on vaikeata.

Punasavikeramiikkaa kaivauksilta löytyi selkeästi kivisavea suuremmat määrät. Punasavipatojen, -vatien ja muiden astioiden kappaleita oli Mankbyn löydöissä erityyppisiä: oli vanhempia, sisäpinnalta lasitettuja, ulkopinnalta usein nokeentuneita padankappaleita, uudemman oloisia vadinkappaleita ja aivan moderneja kukkaruukunkappaleita. Saattaa olla, että ne ovat kaikki peräisin vain muutamista eri astioista. Punasavipadan kappaleita löydettiin lähinnä alueelta 8 (:24, :79, :81, :82, :83, :84, :128, :144, :146, :147, :172, :206, :241 ja :375), joista kaksi (:144 ja :147) ovat reunapaloja ja kaksi mahdollisesti pohjapaloja (:81 ja :241). Alueen 8 punasavilöydöt painottuivat alueen pohjoisreunalle, mutta myös rakennuksen 11 uunirakenteen länsi- ja eteläreunalta punasavikeramiikkaa löydettiin jonkin verran. Lisäksi alueen 8 itä- ja kaakkoisosasta tuli joitakin punasavikeramiikan kappaleita. Suurin osa alueen 8 punasaviastian kappaleista on sisäpinnalta lasitettuja ja ulkopinnalta lasittamattomia. Alueelta 8 löytyi myös jonkin verran punasaviastioiden kahvan kappaleita (:86, :88, :171, :206, :240, :401). Erityisesti pieni supilonmuotoinen punasavipannun kahva (:240), jossa on 6 reikää, on mielenkiintoinen löytö. Alueelta 9 löytyi neljä padan kappaleita (:447, :448, :449 ja :476), joista yksi (:449) on lähinnä 1500-luvulle ajoittuva ns. hollantilaistyyppisen padan suureunasta (Ø noin 160–180). Lisäksi alueelta 9 löytyi yksi punasaviastian kahvan kappale (:516) ja yksi korvan kappale (:470), joka on ilmeisesti 1500-lukua nuorempi. Alueelta 10 punasaviastian kappaleita löytyi vain muutamia ja alueelta 11 ei lainkaan.

Alueilta 8 ja 10 löytyi myös melko paljon esihistoriallisia keramiikka-astian paloja. Osa tästä keramiikka-aineistosta on kulunutta ja fragmentaarista eikä kaikista paloista edes voida olla täysin varmoja, ovatko ne keramiikkaa vai palanutta savea. Joukossa on kuitenkin useita selkeitä esihistoriallisen keramiikan kappaleita, joissa sekoitteena on kvartssia tai orgaanisia aineita ja joiden pinnalla on koristelua, naarmutusta tai tekstiilipainanteita (Alue 8 :28, :101, :104, :131, :173, :243, :244, :245, :246, :247, :248, :249, :278, :279, :297, :335, :384, :386, :576 ja :578; Alue 10 :523, :548, :551 ja :553). Alueelta 8 esihistoriallista keramiikkaa löytyi lähinnä pohjois- itä- ja länsireunalta, sen löytöihin kuuluu myös yksi selkeä esihistoriallisen keramiikka-astian reunapala (:335) ja yksi pala pohjan(?) reunasta (:576);

Pöytäveitsi ja pöytäveitsen kahvan päätyhela (KM 2009044: 210, 368) alueelta 8. Kuva Stina Björklund/Suomen Kansallismuseo.

alueelta 10 löytyi yksi reunapala (:523). Mankbyn esihistoriallisten keramiikan kappaleiden ajoitus menee lähinnä varhaismetallikaudelle, noin 1000-0 eKr, tai mahdollisesti ensimmäisille ajanlaskun alun jälkeisille vuosisadoille (Lavento & Nordqvist, pers. comm. 2009).

Mankbyn kaivauksilta löytyi myös muutamia keskiajalle ajoittuvia lasipikarien palasia. Vastavia löytöjä tunnetaan hyvin vähän maaseudun talonpoikaiskohteiden kaivauksilta. Rakennuksen 11 eteläpuolelta löytyi hieman vihertävää lasia oleva pala 1300-luvun jälkipuolelta tai 1400-luvulle ajoittuvan pikarin suureunasta (:30), jonka halkaisija on noin 100 mm. Astia, jonka tyyppiä ei pienen palan perusteella voida tarkemmin määrittää, edustaa böömiläistä lasinvalmistustraditiota, johon liittyviä lasilöytöjä tunnetaan runsaasti Turun kaupunkialueelta, mutta myös mm. Ulvilasta ja monista linnoista. Rakennuksen 11 lounaiskulmasta löytynyt pieni pikarin kylkipala (:387) kuuluneeseen esineryhmään. (Haggrén 2005). Rakennuksen 11 tulisijan romahduskerroksesta löytyi myös tummanvihreän lasipikarin suun reunapala (:209). Pikarin suun halkaisija on ollut noin 90–100 mm. Pala on luultavasti yksinkertaisesta optisesti koristellusta pikarista, jollaisia on löytynyt muun muassa Helsingin Vanhankaupungin 1500-luvun kerroksista. Esine ajoittuu 1400-luvun jälkipuolelta tai 1500-luvun alkupuolelle. (Baumgartner & Krueger 1988, 373–380; Haggrén 1994). Myös pieni tummansininen lasiastian kylkipala (:91) ajoittuu keskiajan ja uuden ajan taitteeseen.

Kaivauksilta on myös joukko vaaleanvihreän ikkunalasin sirpaleita, joista pääosa voidaan liittää Mankbyn kylän aikaan. Useimmat niistä ovat alueelta 8 (:30, :90, :92, :93, :94, :153, :154, :155, :207, :252, :354). Muutamassa palassa on keskiajan ja uuden ajan alun ikkunalasilta tyypillinen nyrhimällä muotoiltu reuna (:30, :94, :252). Myös alueelta 9 on muutamia tällaisia paloja (:452, :453). Ikkunalasin leikkaaminen timantilla yleistyi vasta 1600-luvulla, sitä ennen ruudut katkottiin kuuman raudan avulla ja viimeisteltiin haluttuun muotoon ns. krösselillä nyrhien. Alueelta 9 löytyi myös lasinen, hieman nelikulmainen helmi (:450), jota kiertää 8 pystysuuntaista uurrekoristetta. Helmen massa on opaalinvalkoinen ja helmi oli selvästi ollut tulella.

Myös kivimateriaalia talletettiin kaivauksilta jonkin verran. Vastaaan tuli muutamia liuskeesta työstettyjä liippoja (:253, :338, :454 ja :509) ja 1 hiekkakivistä valmistettu hioin (:526), minkä lisäksi talteen otettiin jonkin verran piitä ja kvartseja. Talteenotetut kvartsit ovat lähinnä sellaisia, joiden epäiltiin mahdollisesti olevan jäänteitä kiviainesien työstöstä. Muutamassa kvartissa (:38 ja :41) on mahdollisesti retusointijälkiä, ja ainakin osan kvartseista voisi katsoa olevan selkeitä iskoksia. Tämän lisäksi osa piiaineistosta saattaisi olla esihistoriallisia iskoksia, vaikka tuluspiitäkin Mankbyn löytöaineistoon varmasti kuuluu. (Seitsonen, pers. comm. 2009).

Luulöytöjen joukossa oli kaksi litteän kinnasneulan katkelmaa (:281), jotka ovat samasta esineestä. Vastavia kinnasneuloja tunnetaan mm. Turun keskiaikaisista kaupunkikerroksista. (Harjula & al 2004: 230- 231)

Kaivauksilla otettiin talteen tänä vuonna 9 402,4 g kuonaa, josta 1982,2 g on peräisin alueelta 8; suurin osa eli 6873,3 g alueelta 9; 403,4 g alueelta 10 ja 143,5 g alueelta 11. Lähes kaikki kuona on rautakuonaa, mutta muutamassa palassa oli tiilimäistä massaa seassa. Joissakin kuonanpaloissa oli kvartseja tai kalkkikiveä sekoitteena, mikä viittaisi siihen, että Mankbyssä ei ole harjoitettu pelkästään valmiin raudan takomista vaan mahdollisesti myös raudan pelkistystä.

Palanutta savea kaivauksilla otettiin talteen yhteensä 73 453,0 g, josta informatiivisimmat palat säästettiin. Alueelta 8 palanutta savea tuli 38 798,5 g. Alueen 8 palanutta savea oli toisinaan hyvin vaikeaa erottaa huonosti palaneesta tiilestä, erityisesti yksiköissä Y8-12 ja Y8-24, Y8-28 ja Y8-40. Alueen 8 savissa on jonkin verran tasaisia pintoja ja hiukan korsin- ym. painanteita (erityisesti yksiköt Y8-1, Y8-5, Y8-13, Y8-16, Y8-18, Y8-28, Y8-31 ja Y8-33). Alueelta 9 palanutta savea otettiin talteen 27 118,5 g, siellä savissa on suhteellisesti enemmän erilaisia painanteita kuin alueella 8 (erityisesti yksiköt Y9-1,

Y9-16 ja Y9-20). Alueelta 10 palanutta savea talletettiin 3 603,3 g ja alueelta 11 hieman enemmän eli 4 022,7 g. Alueen 11 savissa on melko paljon tasaisiksi painautuneita pintoja ja erilaisia painanteita. Huomiota herättäviä alueen 11 savissa olivat yksikön Y11-20 suuret, tasapintaiset savenkappaleet, joiden pinnassa on verkkopainanteita.

Kaikki löydetyt tiilet otettiin talteen ainoastaan alueelta 8, alueelta 9 tiiliä talletettiin jonkin verran ja alueilta 10 ja 11 tiiliä otettiin vain näytteeksi. Alueiden 8 ja 9 talteenotetut tiilet punnittiin ja informatiivisimmat kappaleet säästettiin. Alueelta 8 tiilenkappaleita löytyi 21 712,4 g, alueelta 9 tiiliä pussitettiin 7 404,3 g.

Kaivauksilta talletettiin myös alueilta 8 ja 9 näytteeksi hieman laastia ja alueelta 8 pala kalkkikiveä, jossa oli ulkomaiseen alkuperään viittaava fossiili (:585). Karkeaa, punertavaa laastia tuli runsaasti alueen 9 uuni- /liesirakenteen ympäristöstä, erityisesti uunin kaakkoisreunalta. Kalkkikivi ja laastinäytteet luettelointiin esinelöytöluettelon loppuun (:585-:591)

8 LUULÖYDÖT

Hanna Kivikero

Mankbyn kylätontilla on säilynyt keskiaikaista palamatonta luuaineistoa toisin kuin esimerkiksi noin 1,5 km idempänä Kaukalahdessa. Luulöydöt ovat arvokas lisä tutkittaessa Mankbyn kylää ja sen asukkaita. Erityisesti tämä koskee kotieläimiä ja kylän asukkaiden elinkeinoja. Luulöytöjen arvoa nostaa se, että Mankby on Vantaan Gubbackan ohella tällä hetkellä ainoita keskiaikaisia talonpoikaiskyliä, joissa on voitu tutkia löytökontekstien avulla keskiajalle ajoitettuja palamattomia luuaineistoja. Vuoden 2007 luulöytöaineiston ajoituksen varmistamiseksi tehtiin yhdelle rakennuksen 11 lattiakerroksista löytyneelle luulle C14-ajoitus (290±30 BP, Hela-1566), joka osoitti tutkitun luun ajoittuvan todennäköisimmin 1500-luvulle. Lisää ajoituksia on teetetty vuoden 2008 luulöydöistä, mutta tulokset eivät ole ehtineet valmistua, kun tätä raporttia kirjoitettiin.

Kaivauksilta otettiin talteen noin 1,9 kg palamatonta ja 0,2 kg palanutta luuta. Kohteelta on vuoden 2008 kaivausten perusteella eniten palamattomia luita, joiden kontekstia on paikoittain vaikea tulkitella. Alueella 8 luita on tienpohjista tai pihakerroksesta, sekä uunin romahduskerroksesta ja mahdollisesta pelto-ojasta. Luut ovat pääasiassa nisäkkään luita. Kalan luita on vuoden 2007 kaivausalueen 1 läheisyydessä. Alueella 9 luita on lähinnä uuniin liittyvästä lattiakerroksesta. Alueelta 9 ovat kaivausten ainoat hevosen luut. Muuta kotitalouseläimistöä edustavat nauta, sika ja vuohi/lammas. Lajisto vastaa siis yleisesti veroluetteloissa esiintyvää lajistoa. Siasta on voitu tunnistaa vähintään yksi karju ja iänmäärytykset viittaavat alle 2,25-vuotiaaseen sikaan. Ainakin yksi nauta on hampaiden kulumisen perusteella 4-8 -vuotias. Lisäksi hauen ja ahvenen jäänteet viittaavat kalastukseen, sillä niistä on löydetty kallon osia, sekä suomuja. Mikäli kala olisi tuontia, olisi jäljellä todennäköisemmin vain selkärangan osia.

Pääosa tunnistettujen lajien luista on niin sanotuista lihaköyhistä osista eläintä, eli näissä ei ole katsottu olevan juuri mitään syötävää. Osa voidaan selittää sillä, että esimerkiksi osa suuren kasvinsyöjän luista, jotka on analysoitu lihaisimmista osista peräisin oleviksi, on todennäköisesti naudasta ja mahdollisesti myös hevosesta. Eläin on voitu hyötykäyttää myös niin hyvin, ettei jäljelle ole jäänyt juuri muuta kuin lihaköyhiä osia. Niitä on myös voitu käyttää ruoanlaitossa, esimerkiksi keittoliemen valmistamiseen. Eläimen käsittelystä kertovat myös muutamat luista löytyneet mahdolliset teurastusjäljet.

Jyrsintäjäljet liittyvät luiden tafonomiaan ja kertovat, miten pian ne ovat päätyneet maan alle. Jyrsintäjälkien puuttuminen on usein viite niiden nopeasta päätymisestä maan alle. Mankbyssä luissa ei

juurikaan ollut jyrinnän jälkiä luissa, mikä voisi viitata tehokkaaseen jätteiden huoltoon. Jätteiden huollosta voisi kertoa myös palaneet luut alueen 8 uunin ympäristössä. Luut on saatettu heittää uuniin niiden ollessa tarpeettomia ja päätyneet maahan uunia siivottaessa.

9 YHTEENVETO

Espoon Mankby oli suurehko keskiaikainen kylä, joka autioitui vuoden 1556 jälkeen. Pääosa kylän maista liitettiin tuolloin perustettuun Espoon kuninkaankartanoon. Mankbyn kylätontilla ei 1500-luvun jälkeen ole ollut mitään raskasta maankäyttöä tai rakentamista. Mankby vuonna 2004 löytynyt kylätontti muodostaa poikkeuksellisen hyvin säilyneen keskiaikaisen muinaisjäännösalueen. Tämän vuoksi Espoon kaupunginmuseon suunnittelee paikalle arkeologista puistoa. Alueelta on dokumentoitu yli 20 maanpinnalle erottuvaa keskiaikaista rakennuksenperustusta.

Vuonna 2008 Espoon kaupunki vietti 550-vuotisjuhlia. Kaupunginmuseo valitsi juhluvuoden päänäyttelyksi teeman "Kylä – keskiaikaa Itämeren rannoilla". Näyttelyyn liittyen päätettiin järjestää tutkimus- ja yleisökaivaus Mankbyssä kesällä 2008. Tätä varten paikalla tehtiin jo vuonna 2007 yksityiskohtainen kartoitus ja mittausdokumentointi sekä pienimuotoinen koekaivaus. Niiden pohjalta valmisteltiin laajat kaivaukset kesälle 2008.

Vuoden 2008 tutkimuksissa oli tavoitteena kaivaa kahden kokonaisen rakennuksen perustukset sekä selvittää kaksi muuta alueella havaittua rakennetta. Rakennus 11 osoittautui noin 4 x 7 m laajaksi huonetilaksi, jonka luoteisnurkassa on ollut noin 3 x 3,5 m suuri uuni. Tämä rakennus, jossa on ollut savilattia, ajoittuu löytöjen perusteella 1400–1500-luvulle. Kylätontin yläosassa eli länsilaidalla tutkittiin rakennusta 13. Tämä isojen kulmakivien varaan pystytetty rakennus osoittautui niin suureksi, että sitä ei voitu paljastaa kokonaisuudessaan. Kaivauksissa tutkittiin tämän rakennuksen länsiosaa, jossa oli suuren noin 4 x 2,6 m laajan uunin perustus. Rakennuksen 22 noin 2 x 2 m laaja tulisijanperustus löytyi keväällä 2008 tehdystä maatulokaluotauksessa. Tästä vasta kesällä 2008 löytyneestä rakennuksesta, joka on pystytetty osin hyvin paksujen täyttökerrosten päälle, saatiin kaivettua esiin vain osa. Neljäs kaivausalue sijoitettiin maastossa erottuneen painauman kohdalle. Paikalta paljastui kivillä täytetty nelikulmainen kuoppa, luultavasti kaivo tai kellari.

Rakennuksen 11 pohjoispuolella tutkittiin kylästä lähtevän tien uraa. Ylärinteessä sen alta löytyi yllättäen keskellä kylätonttia sijainnut muinaispelto. Tämän noin 1,5 m leveän tieuran pohjoispuolella on rakennus 18, josta kaivettiin esiin vain hieman sen eteläpäätyä. Keskiaikaisen kylätonttikerroksen alta löytyi vuoden 2007 koekaivausten tapaan jäänteitä varhaismetalliskautisesta asuinpaikasta.

Mankbystä löytyi kesän 2008 kaivauksissa runsas ja monipuolinen esineistö. Metallilöydöistä hienoimpia ovat pronssinen kantasormus ja tinasta valmistetun ristiriipuksen katkelma. Mainittavia ovat myös kaksi keskiaikaista rahaa sekä yksi 1500-luvulle ajoittuva laskuraha. Rakennusten 11 ja 13 alueelta löytyi ratsastukseen liittyvää pienesineistöä, lähinnä kannuksiin kuuluvia osia. Rakennuksen 11 alueelta talletettiin myös mm. useita pöytäveitsien katkelmia. Keskiajalle tyypillistä kivisavikeramiikkaa löytyi vain pari palaa. Runsaasti löytyi sen sijaan keskiajan lopussa Suomessa yleistynyttä punasavikeramiikkaa. Mankbyn alueen vanhimmasta käyttövaiheesta muistuttavat monet varhaismetallikautisen keramiikan palat. Yllättäviä löytöjä olivat kolme keskiaikaisen lasipikarin palaa sekä muutama 1500-luvulle ajoittuva ikkunalasin sirpale, joita harvoin löytyy keskiajan talonpoikaiskylistä.

Mankbyssä on luiden säilymisen kannalta otollinen maaperä, minkä ansiosta löytöjen joukossa on laaja luuaineisto. Sen todettiin koostuvan pääasiassa naudan, sian ja lampaan/vuohen luista sekä suomuista ja kalanluista. Joukossa on lisäksi muutama hevosen hammas, mutta ei juuri riistaeläin-

Löytämisen iloa...

ten luita. Makrofossiilianalyysissa on puolestaan löytynyt muutamia hiiltyneitä ohran ja rukiin jyviä. (Ks. Liite 6)

Kaivauksia Mankbyssä jatketaan vuonna 2009. Tätä silmälläpitäen vuoden 2008 kaivausalueita ei kaivettu kiireellä loppuun vaan niiden tutkimista päätettiin jatkaa vasta tulevan kesän kaivauksissa.

Mankbyn kylätontti, jo nyt tutkitut rakennuksenperustukset ja kaivauksissa talletettu löytöaineisto muodostavat yhdessä merkittävän osan maaseudun talonpoikaisasusta koskevasta arkeologisesta tutkimusaineistosta Suomessa. Mankbyn arvoa nostaa se, että kylätontti muodostaa yhtenäisen ja poikkeuksellisen hyvin säilyneen kokonaisuuden. Lisäksi sitä on päästy tutkimaan systemaattisesti ja suunnitelmallisesti vuosina 2007 ja 2008. Tämä on mahdollistanut tieteellisesti merkittävien tulosten kertymisen.

Helsingissä 9. huhtikuuta 2009

Georg Haggrén
FT, dos.

LÄHTEET

Painamattomat lähteet

Museovirasto, Arkeologian osaston arkisto (MV/AOA)

Jansson, H. & Latikka, J. 2004: Espoonkartanon esihistoriallisten muinaisjäännösten inventointi.

Museovirasto, Rakennushistorian osasto (MV/RHOA), Topografinen arkisto:

Haggrén, G., Holappa, M., Knuutinen, T., Kunnas, O., Pitkänen, T. & Rosendahl, U. 2007: Espoo, Espoon kartano, Mankbyn kylätontti. Kartoitus ja koekaivaus.

Haggrén, G. & Latikka, J. 2004: Espoo, Espoonkartanon alueen historiallisten muinaisjäännösten inventointi.

Rosendahl, U. 2003: Espoo, Espoonkartano/Mankby. Keskiaikaisen kylätonttialueen koekaivaus 2003. Kaivauskertomus.

Wager, H. 2004: Espoonkartanon rakennetun ympäristön inventointi.

Suulliset tiedonannot

Lavento, M. & Nordqvist, K. 2009: suullinen tiedonanto 20.2.2009.

Seitsonen, O 2009: suullinen tiedonanto 8.4.2009.

Kirjallisuus

Baart, J. et al 1977: *Opgravingen in Amsterdam. 20 jaar stadskernonderzoek*. Amsterdam.

Baumgartner, E. & Krueger, I. 1988: *Phoenix aus Sand und Asche. Glas des Mittelalters*. Klinkhardt & Biermann.

Egan, G. & Pritchard, F. 1991: *Dress Accessories c. 1150 – c. 1450*. Medieval Finds from Excavations in London 3. London.

Ellis, Blanche M. A. 1995: *Spurs and spur fittings. The Medieval Horse and its Equipment*. London Museum.

Haggrén, G. 1994: Pikarit, ikkunat ja muut lasit - Helsingin porvarien haurasta ylellisyyttä ja arkiesineistöä. *Narinkka 1994*. Jyväskylä. 282-310.

Haggrén, G. & Rosendahl, U. 2008: Mankbyn kylä ja sen viimeiset asukkaat – epilogi. *Kylä – keskiaikaa Itämeren rannalla*. Espoon kaupunginmuseo. s. 132-137.

Harjula, J. 2008: *Before the Heels. Footwear and Shoemaking in Turku in the Middle Ages and at the beginning of the Early Modern Period*. AMAF XV. Turku.

Harjula, J., Kirjavainen, H., Pihlman, A. & Tourunen, A. 2004: Käsitöiden taitajat. *Elämää hansa-ajan Turussa*. Turun maakuntamuseo, näyttelyesite 34. Turku. 213–241.

Heikkinen, M. 1994: Pihlajan varjossa. Talo tutkimuksen kohteena. *Narinkka 1994*. Jyväskylä.

Kepsu, S. 2008: *Kylä-Espoo. Espoon vanha asutusnimistö ja kylämaisema*. Jyväskylä.

Lindholm, D. 2002: Espoon kaupunginmuseon keskiaikaiset kylätontit-projekti; tulokset, ongelmat ja tulevaisuus. *SKAS 3/2002*, 34–36.

Majantie, K. 2007: Löydöt kertovat elämästä, käsitöistä ja kaupasta keskiajan Turussa. *HIT –History in Turku: Tietoja, taitoja ja löytöjä*. Näyttely Turun linnassa 15.6.-23.9.2007. Turun maakuntamuseo.

Müller, U. 1996: Die Funde der archäologischen Untersuchungen auf dem Schranken zu Lübeck. *Lübecker Schriften zur Archäologie und Kulturgeschichte* 24. Lübeck.

Taavitsainen, J.-P. 1980: Kuusiston linnan kaivauslöydöt. Turun kaupungin historiallinen museo, raportteja 3. Turku.

Thordeman, B. 1939: *Armour from the battle of Wisby 1361*. Uppsala.